

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი

გიორგი ახვლედიანის სახელობის
ენათმეცნიერების ისტორიის საზოგადოება

ქართული ენის დღისადმი მიძღვნილი

სამეცნიერო კონფერენცია

პროგრამა და თეზისები

თბილისი
12 აპრილი
2022

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი

გიორგი ახვლედიანის სახელობის ენათმეცნიერების
ისტორიის საზოგადოება

ქართული ენის დღისადმი მიძღვნილი

ს ა მ ე ც ნ ი ე რ ო კ ო ნ ფ ე რ ე ნ ც ი ა

პროგრამა და თეზისები

თბილისი

12 აპრილი

2022

საორგანიზაციო კომიტეტი:

პროფესორი ნანა გაფრინდაშვილი

პროფესორი გიორგი ალიბეგაშვილი

პროფესორი ნაირა ბეპიევი

ასოცირებული პროფესორი თინათინ ბოლქვაძე

ასოცირებული პროფესორი ეკატერინე ნავროზაშვილი

ფილოლოგიის დოქტორი ნინო პოპიაშვილი

რეგლამენტი:

მოსხენება – 20 წუთი

დისკუსია – 5 წუთი

სამუშაო ენა – ქართული

12 აპრილი

11.00 – 11.30

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

I კორპუსი

107 აუდიტორია

<https://zoom.us/j/3731455567>

კონფერენციის გახსნა

მისალმებები

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორი
გიორგი შარვაშიძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის დეკანი,
პროფესორი
ნანა გაფრინდაშვილი

სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის თავმჯდომარე, პროფესორი
გიორგი ალიბეგაშვილი

პრეზენტაცია

სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი, II ბიულეტენი,
გამომცემლობა „გრიფონი“,
თბილისი, 2019-2020

11.30 – 14.00

I სხდომა

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

I კორპუსი

107 აუდიტორია

<https://zoom.us/j/3731455567>

სხდომის თავმჯდომარე – რამაზ ქურდაძე

რამაზ ქურდაძე

ხმოვანმონაცვლე ზმნურ ფუძეთა ინდექსის სრულყოფისათვის
თანამედროვე ქართულში

ავთანდილ არაბული

ქართული სახელმწიფო ენის ლექსიკოგრაფიული უზრუნველყოფის
ამოცანები და აუცილებელი პირობები

ცირა ბარამიძე

პოლიფუნქციური ი- ქართული ზმნის უღლებაში (გვარის
კატეგორიისათვის)

ივანე ლეჟავა

ქართულ მჟღერ ხშულ თანხმოვანთა წარმოთქმის თავისებურებები

ნაირა ბეპიევი

გიორგი ახვლედიანი – ოსური ენის მკვლევარი

სალომე ოშიაძე

დისკურსით შეცვლილი რეალობა

ლელა აბდუშელიშვილი

სიძულვილის ენა ქართულ და ამერიკულ პოლიტიკურ დისკურსსა და
მედიაში

15.00 – 19.00

II სხდომა

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

I კორპუსი

107 აუდიტორია

<https://zoom.us/j/3731455567>

სხდომის თავმჯდომარე – თინათინ ბოლქვაძე

ლელა ციხელაშვილი

მეტყველების წრის ზმნები ოთხთავის ქართულ ვერსიებში

გვანცა მღვდელაძე

ვიცე-პოლკოვნიკი დავით მარსაგიშვილი

ახალ ქართულ სამხედრო ტერმინთა განმარტებითი ლექსიკონი

მაია კიკვაძე

საკუთარი და სხვათა მეტყველება შავშელთა თვითშეფასებით

ნინო პოპიაშვილი

ქართულ ენაში მომზადების საუნივერსიტეტო პროგრამა და

ინტეგრაციის საკითხი

რუსუდან სალინაძე

ზოგიერთი სიტყვაფორმისა და შესიტყვების ნორმა და სტილი

(სტრუქტურულ-სემანტიკური ცვლილებების ფონზე)

ნათია კენჭიაშვილი

სტუდენტთა ძირითადი პრობლემები წერით და ზეპირ

მეტყველებაში და მათი დაძლევის გზები (გამოკითხვის შედეგების

ანალიზი)

ზურაბ ოქროპირიძე

ზედსართავ სახელთა კოლოკაციები ქართულში (დიდი/პატარა)

თეზისები

სიძულვილის ენა ქართულ და ამერიკულ
პოლიტიკურ დისკურსსა და მედიაში
Hate Language in Georgian and American
Political Discourse and Media

ლელა აბდუშელიშვილი
Lela Abdushelishvili

შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტი
International Black Sea University

საკვანძო სიტყვები: სიძულვილის ენა, ქართული დისკურსი,
ამერიკული დისკურსი.

Keywords: Hate speech, Georgian discourse, American discourse.

სიძულვილის ენა არის გამოხატვის ფორმა, რომელიც აღვივებს უარყოფით დამოკიდებულებას ამა თუ იმ ნიშნით განსხვავებული ჯგუფების მიმართ და გამოიხატება სიტყვიერი შეურაცხყოფით, მუქარით, ძალადობისკენ მოწოდებით პირის ან პირთა ჯგუფის მიმართ. სიძულვილის ენის გამოხატვის საშუალებებია: სიტყვიერი ფორმა (სიტყვიერი აგრესია - შეურაცხყოფა, დაცინვა და სხვ.) წერილობითი შეტყობინება, შეურაცხმყოფელი სტერეოტიპები, ეპითეტები და ა.შ., რომლებიც ხელს უწყობენ ამა თუ იმ ჯგუფის დისკრედიტაციას, მათ შესახებ მცდარი შეხედულებების დამკვიდრებას, ძალადობის წახალისებას და საფრთხეს უქმნის კონკრეტულ ჯგუფს, საზოგადოების რომელიმე ნაწილს ან მოსახლეობის რომელიმე ფენას.

ამერიკის შეერთებული შტატებისა და საქართველოს პოლიტიკურ დისკურსსა და მედიაში დღეს სიძულვილის ენა აქტიურად გამოიყენება. ჩვენი მიზანია გავანალიზოთ ეს მონაცემები ლინგვისტური თვალსაზრისით. კვლევის პროცესში ემპირიულ მასალად გამოვიყენეთ ამერიკელი პოლიტიკოსების საჯარო გამოსვლები, პრესაში პოლიტიკური თემებზე გამოქვეყნებული ანალიტიკური სტატიები, პოლიტიკოსთა გამონათქვამები და სოციალურ მედიაში გამოთქმული მოსაზრებები. მოხსენებაში გაანალიზებული იქნება კონფრონტაციული საკომუნიკაციო ტექტიკა. მაგალითად, დისკრედიტაცია, შეურაცხყოფა, ბრალდება, დაცინვა, ზიზღი, უპატივცემულობა. სიძულვილის რიტორიკა და ტროპის ის სახეები, რომლებიც გამოიყენება ასეთ დროს: შეურაცხმყოფელი ეპითეტები და მეტაფორები, ჰიპერბოლა, შედარება, ირონიისთვის დამახასიათებელი რიტორიკული და ლექსიკური კონსტრუქციები.

Hate language is the form of expression which enhances establishment of negative attitude towards the groups distinguished by separate qualities and is expressed by verbal humiliation, threat, calls for violence towards the person or a groups of people. Means of expressing hate language are: verbal form (verbal aggression – humiliation, mockery, etc., written message, humiliating stereotypes, epithets, etc. which promote purposeful discrediting of towards separate groups, establishment of false attitudes towards them, promotion of violence and creates threat towards a specific group, any part of society or stratum of population. Hate language includes expressions, statements, ideas or views which are targeted against a specific social group and call for violence.

These days, hate language is actively used in the political discourse and media of the USA and Georgia. Therefore, the aim of the presentation is to

analyze the data in the linguistic prism and make certain findings. Public speeches of American politicians, political analytical articles in press and expressions of politicians as well as views stated in the social media are used as empirical material. Confrontational communicative tactics was analyzed. For example, discrediting, humiliation, accusation, mockery, hate, disrespect. Hare rhetoric involves such elements as humiliating epithets and metaphors, hyperbolic, comparative, rhetorical and lexical constructions with the pragmatic meaning of irony.

Therefore, hate language in Georgian and American political discourse will be compared and significant factors will be analyzed.

ქართული სახელმწიფო ენის
ლექსიკოგრაფიული უზრუნველყოფის
ამოცანები და აუცილებელი პირობები
Objectives and Essential Terms of
Lexicographical Provision of the Georgian
State Language

ავთანდილ არაბული
Avtandil Arabuli

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია
Georgian Academy of Sciences

საკვანძო სიტყვები: ლექსიკოგრაფია, ქართული ენა, ქართული
ენის ლექსიკონები.

Keywords: lexicography, Georgian language, Georgian language
dictionaries.

ქვეყნის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე ქართული სახელმწიფო ენის სრული პოლივალენტოვნების შენარჩუნებისა და სრულფასოვანი განვითარების (ახალი შესაძლებლობებით აღჭურვის) გარდაუვალი აუცილებლობაა მისი ფუნქციონირების სივრცის მაქსიმალური მოცვა უახლესი მოთხოვნების შესაფერისი ლექსიკონებით.

ამ თვალსაზრისით მართლაც ხელშესახებია დეფიციტი ენის ფუნქციონირების არსებითად ყველა სფეროში; შეიძლება ითქვას, ამ დროისათვის არ მოგვეპოვება ჩვენი ქვეყნის განვითარების ახალი პირობების შესაფერისი თითქმის არცერთი ლექსიკონი (რომელთა სასურველი რაოდენობა არა ათეულები, არამედ ასეულებია).

ერთი საუკუნის წინ, არსებითად სრულიად ცარიელ ადგილზე, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დამფუძნებლებისა და ქართული მენიერების ფუძემდებლების კოლოსალური ძალისხმევის შედეგად უმოკლეს ვადებში გადაიჭრა ეს ამოცანა - ქართული უნივერსიტეტის იდეა უპირველეს პირობად გულისხმობდა არა მხოლოდ ეროვნული ენის სათანადო მოვლა-პატრონობას, არამედ მისი, როგორც სახელმწიფო ენის, სრული პოლივალენტოვნების უზრუნველყოფას.

ჯერ კიდევ არ არსებობდა დამოუკიდებელი სახელმწიფო სისტემა,

ჯერ კიდევ არ არსებობდა სამართლებრივი საფუძვლები,

ჯერ კიდევ არ არსებობდა ერთიანი ეკონომიკა...

მაგრამ - აღნიშნული სამეცნიერო-აკადემიური ბაზისის გათვალისწინებით - უკვე არსებობდა ქართული ენობრივი სახელმწიფო (როგორც ღირსეული გამოშნატველი შესაბამისი ისტორიული მემკვიდრეობისა).

უთუოდ ეს წარმოადგენდა საფუძველს იმისას, რომ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის სამიოდე (სასოწარკვეთილი) წელი უპირველესად ენობრივი პოლიტიკის თვალსაზრისით იყო წარმატებული - აღიარებულია, რომ გარკვეული პროგრესული ნორმები ამ სფეროში რამდენიმე ათწლეულით უსწრებს შესაბამის ევროპულ ინიციატივებს.

სახელმწიფო ენის „მშენებლობის“ ეს საფუძვლები იმდენად მკვიდრი იყო, რომ, აშკარაა, ვერც შემდგომმა საბედისწერო პოლიტიკურმა ცვლილებებმა და უკეთურმა საბჭოურმა პირობებმა შეაფერხა ქართული „ენობრივი სახელმწიფოს“ შემდგომი განვითარება - ეროვნულმა უნივერსიტეტმა და მის საფუძველზე ჩამოყალიბებულმა აკადემიურმა სისტემამ სრულად, ეპოქის მოთხოვნათა შესაბამისად განახორციელეს ქართული ენის პოლივალენტოვნების ჯავახიშვილისეული იდეა.

ჩვენი დღევანდელი ვითარების უკეთ გასააზრებლად, გარკვეული პირობითობით, შეიძლება ანალოგიის ხერხს მივმართოთ.

ქართული სახელმწიფო ენის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე მისი პოლივალენტოვნების, სრულფასოვანი ფუნქციონირების პირობების შენარჩუნება არანაკლებ აქტუალურია, ვიდრე ერთი საუკუნის წინ - გარკვეულ სფეროებში თანამედროვე განვითარების ტემპები უკვე ობიექტურად, ჩვენი ნებისა და შესაძლებლობების გაუთვალისწინებლად, განაპირობებს არასასურველი „თეთრი ლაქების“ გაჩენას. ეს საკითხი უპირველესად დარგობრივ ცნებათა სისტემის, ანუ სპეციალური ტერმინოლოგიის შემუშავება-მონესრიგებას უკავშირდება. როგორც ითქვა, ჩვენი ქვეყნის განვითარების თანამედროვე პირობებში განსაკუთრებით საგრძნობია სალექსიკონო დეფიციტი და ეს უფრო მეტად სპეციალურ ენებს შეეხება. არსებითად ყველა დღემდე არსებული ლექსიკონი ახლად გასაკეთებელია, დამატებით კი სრულიად ახალი საჭიროებები იჩენს თავს.

ლექსიკოგრაფიულ საჭიროებებში უპირველესად იგულისხმება „ლექსიკონთა ლექსიკონი“, ანუ სახელმწიფო ენის არსებობის მთავარი ფუნდამენტი - „ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი“; შემდეგ კი ის სპეციალური დანიშნულების ლექსიკონები, რომლებიც მხოლოდ სრული განმარტებითი ლექსიკონის ბაზაზე ჩნდება: სინონიმთა, ომონიმთა, შეისტყვებათა, ფრაზეოლოგიური...

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით განსაკუთრებული ოპერატიული ამოცანაა სპეციალური დარგობრივი ლექსიკონების სისტემის შექმნა, რაც უშუალოდ უკავშირდება ახალი საგანმანათლებლო მიზნების სრულფასოვან განხორციელებას.

საერთაშორისო ურთიერთობებისა და ფართო კომუნიკაციის თანამედროვე ინტენსიფიკაცია ბუნებრივად ზრდის სხვადასხვა ტიპისა და დანიშნულების ორენოვანი (თარგმნითი) ლექსიკონების საჭიროებას.

ქართული სახელმწიფო ენის განსაკუთრებული პირობაა მდიდარი ისტორიული მემკვიდრეობისა და ცოცხალი ენობრივი ქვესისტემების თანაარსებობა. დღეისათვის გარკვეული საკანონმდებლო ნორმები განამტკიცებს ქართული ენის ისტორიის ლექსიკოგრაფიულ უზრუნველყოფას და ეს სამუშაოები ორგანული ნაწილია სახელმწიფო ენის განვითარებასთან დაკავშირებული ამოცანებისა.

გასული საუკუნის აკადემიურ ეტაპზე ერთგვარ ფუფუნებას წარმოადგენდა სპეციფიკური სამეცნიერო დანიშნულების ლექსიკონები - ინვერსიული, სიბშირული, მორფემული, სინტაგმატური და სხვ. მაგრამ ენის მოდელირების, ენობრივ მონაცემთა ანალიზისა და სინთეზის თანამედროვე ამოცანებმა სრულიად ახლებურად დააყენა ამგვარი სპეციალური აღწერების აუცილებლობა.

ზემოაღნიშნულ ანალოგიის შესაძლებლობას რომ დავუბრუნდეთ, ამჟამინდელი საწყისი მდგომარეობა უარესია ერთი საუკუნის წინანდელ საწყის მდგომარეობაზე მინიმუმ ორი პირობის გამო: ა) კვალიფიციური რესურსების დეფიციტი (რაც შედეგია აკადემიური სისტემის განუსჯელი მოშლისა) და ბ) ერთიანი, სისტემური ხედვის არარსებობა (პრაგმატიზმმა და მერკანტილიზმმა აკადემიურ სფეროშიც იმსხვერპლა „საერთო მომავლის“ იდეა).

მაგრამ ეს მდგომარეობა უკეთესია ასევე მინიმუმ ორი პირობის გათვალისწინებით: ა) გასული საუკუნის სამეცნიერო მემკვიდრეობა (თეორიული და პრაქტიკული გამოცდილება) და ბ) ციფრული ტექნოლოგიების განსაკუთრებული შესაძლებლობები, რაც სრულიად ახლებურ პირობებს სთავაზობს მცირერიცხოვან ეროვნულ ენებს საკუთარი ინტერესების განსახორციელებლად. უპირველესად სწორედ ზემომინიშნებული ლექსიკოგრაფიული რესურსების პროგრამულმა უზრუნველყოფამ უნდა შექმნას საფუძველი ქართული სახელმწიფო ენის სრულფასოვანი ჩართვისათვის ერთიან ევროპულ საინფორმაციო სივრცეში.

ოღონდაც ეს უკანასკნელი შესაძლებლობა განსაკუთრებულ პირობად აყენებს სწორი დაგეგმვისა და ეროვნული რესურსების რაციონალურად, სახელმწიფოებრივი პასუხისმგებლობით განკარგვის აუცილებლობას.

At the modern stage of the development of the country, the ultimate necessity of retaining full polyvalence and ensuring complete development (equipping with new possibilities) of the Georgian state language is to encompass the area of its functioning with dictionaries commensurate to most recent requirements.

In this view, indeed, there is substantial deficit in practically all fiends of language functioning. It can be said that there is not any dictionary (the desirable amount of such ones is hundreds, not just tens) at the moment commensurate with new conditions of the development of our country.

A century ago, owing to tremendous effort of the founders of the Georgian science and Tbilisi State University on a substantially open space, this issue was solved – the idea of the Georgian University implied as a primary conditdon not only to care about the national language respectively but also ensure its full polyvalence as the state language.

At that time the independent state system, legislative foundations and unified economy have not yet existed.

But, taking into consideration the mentioned scientific-academic base, the Georgian language state did exist (as the dignitary display of the respective historical heritage).

Undoubtedly, this served as the basis for the fact that three years (desparate) of the independence of the Georgian democratic republic was first and foremost successful in terms of language policy – it has been recognized that certain progressive norms in this field are ahead of the respective European initiatives by several decades.

These foundations of “building” the state language were so substantial that obviously neither further pivotal political changes nor wicked soviet codnitions could impede further development of the Georgian “language state” – the national university and the academic system established on its basis fully implemented the Javakhishvili idea of polyvalence of the Georgian language in accordance with the demands of the epoch.

In order to better understand our present-day situation, we can use the method of analogy with certain conditionality.

At the modern stage of the development of the Georgian state language retaining its polyvalence and full-scale functioning conditions is not less significant compared with a century ago. To be more specific, independent of our will and capabilities, rates of modern development in certain fields objectively determine creation of undesirable white sports. This issue is primarily linked with the development-organization of field-specific concepts - special terminology. As it has been stated, in the modern circumstances of the development of our country, deficit of dictionaries is significantly obvious and this largely applies to special languages. Actually, all dictionaries existing as of now have to be redesigned. Additionally, new needs come up.

Lexicographic needs, first and foremost, imply the need for “Dictionary of Dictionaries”, i.e. the key basis for the existence of the state language – “Explanatory Dictionary of the Georgian Language” followed by the specialized dictionaries which appear only on the basis of full-scale explanatory dictionaries: synonyms, homonyms, collocations, phraseological, etc.

Taking all the above-mentioned into consideration, it is a special operational objective to create special field-related dictionaries, which is directly linked with full-scale implementation of new educational aims.

Modern intensification of international relations and wider communication naturally create the need for various types of bilingual (translation) dictionaries.

A special term of the Georgian state language is to ensure co-existence of rich historical heritage and living language sub-systems. Certain legislative norms these days strengthen lexicographic provision of the history of the Georgian language and these works are the organic part of the objectives related to the development of the state language.

Dictionaries of specific scientific purpose - inversion, frequency, morpheme, syntagmatic, etc. used to serve as a certain type of luxury at the academic stage of the previous century. However, modern objectives of language modelling, analysis and synthesis of language data set the need for such special descriptions in a completely new prism.

To get back to the possibility of the above-mentioned analogy, the present-day initial stage is worse compared to the one a century ago due to minimum two reasons: a) there is deficit of qualified resource (which is the result of reckless breaking down of the academic system) and b) non-existence of the united, systemic vision (pragmatism and mercantilism got the idea of "common future" victimized in the academic field as well).

But, this condition is better taking into consideration minimum two conditions: a) scientific heritage of the past century (theoretical and practical experience) and b) special capabilities of digital technologies, which offers completely new conditions to national language in a small amount to carry out their interests. Therefore, program provision of the above-mentioned lexicographic resources should primarily create the basis for the full-scale inclusion of the Georgian state language into the united European information space.

However, the latter possibility sets a special condition to ensure the necessity of proper planning and use of national resources rationally and with state accountability.

პოლიფუნქციური ი- ქართული ზმნის
უღლებაში
(გვარის კატეგორიისათვის)
Polyfunctional i- in Georgian Verb
Conjugation
(For category of voice)

ცირა ბარამიძე
Tsira Baramidze

ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Iv. Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტაზუდ მეცნიეხებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ქართული ზმნა, ი- მორფემა,
პოლიფუნქციურობა, ნანომორფოსინტაქსი
Keywords: Georgian verb, i- morpheme, polyfunctionality,
nanomorphosyntax

მოხსენებაში განხილულია ქართული ენის ზმნაში ი- პრეფიქსის ფუნქციები (1. ი- არის სათავისო ქვევის ნიშანი; 2. ი- არის სასხვისო ქვევის ნიშანი; 3. ი- არის ვნებითი გვარის ნიშანი) და ამ მარკერის მორფოსინტაქსური ფუნქცია ზმნის უღლების სისტემაში. ქართული ენის ნებისმიერ ზმნურ მორფოლოგიურ კატეგორიას განვიხილავ მორფოსინტაქსის თვალსაზრისით. ამ კონტექსტში ყოველი მორფემა (ელემენტი) გაცილებით დიდია, ვიდრე მორფემა; მორფოსინტაქსის საკვანძო ელემენტი (მორფემა) არ არის მხოლოდ სიტყვა (ლექსიკური ერთეული), არც სიტყვები ან მორფემები, არამედ არის ფორმობრივ-შინაარსობრივი ერთობლიობა. ტრადიციული გაგებით, სინტაქსი არის ლექსიკური ერთეულების კოორდინაცია, სტრუქტურა, თანამიმდევრობა. რეალურად, ქართული მორფოლოგია და სინტაქსი ურთიერთგადაჯაჭვულია; მორფემის (მოცემულ შემთხვევაში - ი- მორფემის) ამ მიდგომით განხილვა საშუალებას გვაძლევს, განვსაზღვროთ მისი სტრუქტურა („ხეები“), რომელიც ფონოლოგიური და კონცეპტუალური ინფორმაციითაა დაწყვილებული: ი- არ არის მხოლოდ ფონემა, არამედ კონკრეტულ სტრუქტურაში ის შეიცავს კონცეპტუალურ ინფორმაციას და, შესაბამისად, ქმნის განსახავებულ სისტემა-სტრუქტურას (ი-წერ-ებ-ა ის; ვ-ი-წერ მე მას; მ-ი-წერ-ს ის მას მე); პოლიფუნქციური ი- ზმნაში გვევლინება მორფოლოგიურ კატეგორიათა (დინამიკა-სტატიკა, პირი, ვერსია, კაუზატივი, ტრანზიტელობა, გვარი, რეფლექსივი, ინტროვერტულობა...) „ქმნადობის“ პროცესის დამადასტურებელი მინიმალურ ელემენტად (ფონემად), რომელიც ქმნის სტრუქტურას სხვადასხვა „ზომის“ სხვადასხვა ლექსიკური ერთეულებით და ასევე ინახავს ინფორმაციას ფორმის იდენტურობის შემთხვევაში განსხვავებული, მეორე სინტაქსური კონსტრუქციის შესახებ (მაგ., მყოფადი - ი-ცხოვრებ-ს ის < > ანმყო, სათავისო ქცევა - იცხოვრებს ის მას). როგორც ლექსიკური ერთეულები, ისინი ლექსიკონში ცალკ-ცალკეა წარმოდგენილი; ამ ერთეულების სინტაქსური „კავშირი“ დაკავშირებულ აქტანტებთან არაიდენტურია.

მორფემა (ი-) გაცილებით დიდია, ვიდრე საზოგადოდ მორფემა. ის აგებს სხვადასხვა ზომის სისტემას: 1. ლექსიკურ ერთეულს (იბოლებს), 2. კონსტრუქციას (იბოლებს ის მას, იბოლებს ის), 3. განსაზღვრავს რამდენიმე მორფოლოგიურ და მოდალურ კატეგორიას. მორფემა ინახავს ინფორმაციას ამ კატეგორიათა ქმნადობის შესახებ ენის ისტორიაში. მოხსენებაში განხილულია მორფემა ი- გვარის კატეგორიის კონტექსტში. იკვეთება, რომ ქართულში (ისევე, როგორც დანარჩენ ქართველურ ენებში) გვარის კატეგორიის გამოყოფა ხელოვნურია.

ლიტერატურა:

- ნიკოლაიშვილი, მ. (2012). რა განსაზღვრავს ზმნის კონსტრუქციებს ქართულში? „სპეკალი“, 5. <http://www.spekali.tsu.ge/index.php/ge/article/viewArticle/5/49>
- მელიქიშვილი, დ. (2001). ქართული ზმნის უღლების სისტემა, ლოგოს პრესი.
- შანიძე, ა. (1953). ქართული გრამატიკის საფუძვლები, მორფოლოგია, I, თბილისი: „თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“
- ჯორბენაძე, ბ. (1975). ზმნის გვარის ფორმათა წარმოებისა და ფუნქციის საკითხები ქართულში, თსუ გამომცემლობა.
- ჯორბენაძე, ბ. (1980). ქართული ზმნის ფორმობრივი და ფუნქციური ანალიზის პრინციპები, თსუ გამომცემლობა.
- ჯორბენაძე, ბ. (1983). ზმნის ხმოვანპრეფიქსული წარმოება ქართულში, თსუ გამომცემლობა.

The paper deals with the functions of the i-prefix in the Georgian verb and the morphosyntactic function of this marker in the verb conjugation system. I consider any verb morphological category of the Georgian language in the context of morphosyntax, where each morpheme (element) is much larger than the morpheme; A morphosyntactic key element (morpheme) is not just a word (lexical unit), nor words or morphemes, but is a form-content combination. In the traditional sense, syntax is the coordination, structure, and sequence of lexical items. In fact, Georgian morphology and syntax are intertwined; A morphosyntactic approach to the morpheme (in this case, i-morpheme) allows us to define the syntactic structure ("trees") of this morpheme, which is paired with phonological and conceptual information: Accordingly, it creates a distinct system-structure (*ი-წეხ-ებ-ა ის i-tsereba is; ვ-ი-წეხ მე მას v-i-tser me mas; მ-ი-წეხ-ს ის მას მე m-i-tsers is mas me*); Discussing morphosyntax through a prism allows us to study a polyfunctional verb as a morphological category (dynamics-statics, person, version, causative, transitive, voice, reflexive, introvert ...) "Size" with different lexical units and also stores information about a different, second syntactic construction in the case of form identity (e.g., future - *ი-ცხოვრებ-ს ის icxovrebs is* < > present *იცხოვრებს ის მას icxovrebs is mas*). As lexical units, they are presented separately in the dictionary; The syntactic "connection" with the actants associated with these units is non-identical.

The morpheme (i-) is much larger than the morpheme - it bears a system of different sizes: 1. lexical unit (*იბოლებს ibolebs*), 2. construction (*იბოლებს ის მას ibolebs is mas, იბოლებს ის ibolebs is*), 3. defines several morphological and modal categories. The morpheme stores information about the creation of these categories in the history of the Georgian language. The paper discusses

the morpheme *i-* in the context of the voice category. I express the opinion that in Georgian (as well as in other Kartvelian languages) the separation of the category of voice is artificial.

References:

- Nikolaishvili, M. (2012). Ra gansazvravs zmnis konstruqciebs qartulshi? "Spekali" 5. [What defines verb constructions in Georgian?]
<http://www.spekali.tsu.ge/index.php/ge/article/viewArticle/5/49>
- Melikishvili, D. (2001). Qartuli zmnis urlebis sistema. [Conjugation system of Georgian verbs]. Logos presi.
- Shanidze, A. (1953). Qartuli gramatikis saphuzvlebi, Morphologia, I. [Basics of Georgian Grammar, Morphology, I]. TSU Publishing.
- Jorbenadze, B. (1975). Zmnis formata warmoebisa da fuqnciis sakitxebi qartulshi. [Issues of production and function of verb forms in Georgian]. TSU Publishing.
- Jorbenadze, B. (1980). Qaetuli zmnis formobrivi da funqciuri analizis principebi. [Principles of Formal and Functional Analysis of Georgian Verbs, TSU Publishing.
- Jorbenadze, B. (1983). Zmnis xmovanprefiqsuli warmoeba qartulshi. [Vowel prefix production in Georgian verb]. TSU Publishing.

გიორგი ახვლედიანი - ოსური ენის
მკვლევარი
Giorgi Akhvlediani - Researcher of Ossetian
language

ნაირა ბეპიევი
Naira Bepievi

*ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi state university
ქართულ-ოსურ ურთიერთობათა სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი
Scientific-Research Center of Georgian-Ossetian Relations*

საკვანძო სიტყვები: გიორგი ახვლედიანი, ოსური ენა, ფონეტიკა.
Keywords: Giorgi Akhvlediani, Ossetian language, phonetics.

გიორგი ახვლედიანი (1887-1973) ცნობილია როგორც ქართული საენათმეცნიერო სკოლის საფუძვლისჩამყრელი. მან დიდი ამაგი დასდო ქართული ფონეტიკის კვლევა-ძებნის საქმეს. ამავე დროს, იგი იკვლევდა სხვა ენების ფონეტიკის საკითხებს. მან შეისწავლა და შეადგინა აფხაზურ ბგერათა სრული კლასიფიკაცია. ამავე დროს, იგი უნივერსიტეტში კითხულობდა ძველი ინდურის, სანსკრიტის კურსს. შექმნა სახელმძღვანელოც.

დიდია გიორგი ახვლედიანის წვლილი ირანისტიკაში. მან დიდი დრო და ენერგია შეაღწია ოსური ენის ფონეტიკის, დიალექტოლოგიისა და ტექსტოლოგიის პრობლემებს. ამასთანავე, მან პირველმა შეადგინა ოსური ენის სასწავლო პროგრამა და წლების განმავლობაში კითხულობდა ოსური ენის საუნივერსიტეტო კურსს. მეტად მნიშვნელოვანია მისი გამოკვლევები ფონეტიკაში (პრერუპტივები, სამი ტ ოსურში და სხვ.) მორფოლოგიაში („დატივის პრედიკატივი ოსურ ენაში“), დიალექტოლოგიაში - მან ირონული დიალექტის ქვედიალექტად, ერთ-ერთ კილოკავად მიიჩნია დვალური.

გ. ახვლედიანმა ახლებურად წარმოადგინა ქართულ-ოსური ენობრივი კონტაქტები და საფუძვლიანი წვლილი შეიტანა ამ პრობლემის დამუშავებაში. მისი წიგნი “Сборник избранных работ по осетинскому языку” დღესაც მეტად მნიშვნელოვან ნაშრომს წარმოადგენს.

დღესაც უაღრესად მნიშვნელოვან, ფასდაუდებელ ნაშრომს წარმოადგენს ოსური ენის გრამატიკის კურსის ორტომეული, რომელთა რედაქტორი იყო გიორგი ახვლედიანი.

ნაშრომში ფართოდ მიმოვიხილავთ გიორგი ახვლედიანის დიდ წვლილს ოსური ენის კვლევაში. ყურადღებას გავამახვილებთ ოსური ენისა და ხელნაწერების შესწავლის საკითხებზე.

ლიტერატურა:

ახვლედიანი, გ. (1960). Ахвледиани, Г. Сборник избранных работ по осетинскому языку. т.1, Тбилиси

ბეპიევი, ნ. (2017). ოსური ენის ისტორია, ნაწილი I, თბილისი: უნივერსალი

ბეპიევი, ნ. (2017). ოსური ენის პრაქტიკული გრამატიკა, თბილისი: უნივერსალი, ქართულ-ოსური ურთიერთობები (ალბომი-ცნობარი), (2018), შემდგენელი და მთავარი რედაქტორი, ნაირა ბეპიევი. თბილისი: უნივერსალი

Giorgi Akhvlediani (1887-1973) is known as the founder of the Georgian language school. He put a great deal of effort into the research and study of Georgian phonetics. At the same time, he examined the phonetics of other languages. He studied and compiled a complete classification of sounds of the Abkhaz language. In addition, he taught a course in the ancient Indian language, Sanskrit, at the university. He also wrote a text-book.

Giorgi Akhvlediani's contribution to Iranistics is great. He devoted a lot of time and energy to the problems of phonetics, dialectology and textual criticism of the Ossetian language. At the same time, he was the first to design Ossetian language curriculum and for many years taught the course in the Ossetian language at the university. His research in phonetics (preruptives, three T in Ossetian, etc.), morphology (“Predicate Dative in the Ossetian Language”), dialectology is crucial - he considered the Dvalian dialect as a subdialect of the Iron dialect, as one of the local dialects.

G. Akhvlediani presented Georgian-Ossetian language contacts in a new manner and made a great contribution to solving this problem. His book “Сборник избранных работ по осетинскому языку” (“Collection of Selected Works on the Ossetian Language”) is still an essential work today.

Even today, a two-volume course on the grammar of the Ossetian language, edited by Giorgi Akhvlediani, is an extremely important, invaluable work.

In the work, we will consider in detail Giorgi Akhvlediani's great contribution to the research of the Ossetian language. We will pay special attention to the study of the Ossetian language and manuscripts.

References:

- Akhvlediani, G. (1960). Ахвледиани, Г. Сборник избранных работ по осетинскому языку. т.1, Тбилиси
- Бепиеви, Н. (2017). Osuri enis istoria [History of Ossetian Language] I, Tbilisi: Universal
- Бепиеви, Н. (2017). Osuri enis praktikuli gramatika [Practical grammar of Ossetian language] Tbilisi: Universal, Kartul-osuri urtiertobebi (albomi-tsnobari) (2018). Georgian-Ossetian Relations (Album-Reference), Compiler and Editor-in-Chief, Naira Bepiev. Tbilisi: Universal

სტუდენტთა ძირითადი პრობლემები
წერით და ზეპირ მეტყველებაში და მათი
დაძლევის გზები
(გამოკითხვის შედეგების ანალიზი)
The Main Problems of Students in Writing and
Speaking and Ways to Overcome Them
(Analysis of Survey Results)

ნათია კენტჩიაშვილი
Natia Kentchiashvili

*ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
The Faculty of Humanities*

საკვანძო სიტყვები: სტუდენტის წერითი და ზეპირი
მეტყველება, მართლწერა, მართლმეტყველება
Keywords: Student's Written and Oral Speech, Spelling, Orthography

მოხსენების მიზანია იმ ძირითად პრობლემათა გაანალიზება, რომელიც გვხვდება სტუდენტთა წერით და ზეპირ მეტყველებაში. გარდა ამისა, განხილულია მათი დაძლევისა და გაუმჯობესების გზები. ამ საკითხთა გასარკვევად, ემპირიული კვლევა დაეფუძნა ინტერვიუს მეთოდს. გამოიკითხა საქართველოს უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების პირველი კურსის სტუდენტები. სულ გამოიკითხა სხვადასხვა პროგრამის 18-დან 20 წლამდე ასაკის 50 სტუდენტი. კვლევაში მონაწილე სტუდენტებს დავუსვით კითხვა: „თქვენი აზრით, რა ძირითად პრობლემას ხედავთ თქვენი, როგორც სტუდენტის წერით და სამეტყველო პრაქტიკაში და როგორ გესახებათ მათი დაძლევისა და გაუმჯობესების გზები?“, რაზეც მივიღეთ მეტად მრავალფეროვანი პასუხები. კვლევის სიახლე ისაა, რომ საკითხთა ანალიზისას მთლიანად ვყრდნობით სტუდენტთა მოსაზრებებს. აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ წინამდებარე კვლევა არ ისახავს მიზნად გამოკითხვის შედეგად მოპოვებულ მასალაში დაფიქსირებული ენობრივი შეცდომების ანალიზს. კვლევისას აქცენტი კეთდება ინტერვიუების მხოლოდ შინაარსობრივ მხარეზე – იმაზე, თუ როგორ ხედავენ თავად სტუდენტები აღნიშნულ საკითხს, საკუთარი, თუ სხვათა გამოცდილების გათვალისწინებით და როგორ ესახებათ წერით და ზეპირ მეტყველებასთან დაკავშირებული ამა თუ იმ პრობლემის დაძლევის გზები. გამოკითხულ სტუდენტთა უმეტესობა აცნობიერებს, რომ არსებობს გარკვეული სახის პრობლემები, რომლებიც უკავშირდება მათივე წერითი და ზეპირი მეტყველების პრაქტიკაში არსებულ ენობრივ შეცდომებს; ზოგიერთი მათგანი ასახელებს, კონკრეტულად რომელი მხარე აქვს გასაძლიერებელი და რა სახის ხარვეზები არსებობს, მაგალითად, პუნქტუაციური, მორფოლოგიური, სინტაქსური, ლექსიკური, სტილისტიკური თუ სხვ. ზოგიერთი სტუდენტი, მართალია, იზიარებს და ეთანხმება აზრს, რომ ნამდვილად აქვთ პრობლემები წერით და ზეპირ მეტყველებაში, თუმცა ცალკე ვერ გამოყოფს იმას, თუ კონკრეტულად რა სახის. უმთავრესი პრობლემა, რომელსაც სტუდენტები ასახელებენ, არის აუდიტორიის წინაშე გამოსვლის შიში, სტუდენტი არ არის დაუფლებული არგუმენტებისა და კონტრარგუმენტების სწორად ფორმულირებას, ასევე მეტყველების მიზნობრიობიდან გამომდინარე შესაფერისი სტილის შერჩევას, საკუთარი აზრის დამაჯერებლად ჩამოყალიბებას და შესაფერისი ლექსიკის გამოყენებას, გრამატიკის ცუდად ცოდნა, ენაში ბარბარიზმებისა და ჟარგონების გამოყენება და ა.შ. მთლიანობაში რომ შევაფასოთ, საანალიზო მასალის შესწავლამ და სტუდენტთა მხრიდან გამოთქმულმა რეკომენდაციებმა საინტერესო და მრავალფეროვანი შედეგები აჩვენა.

ლიტერატურა:

- არაბული, ავთ. (2008). ქართული მეტყველების კულტურა: უმაღლესი სასწავლებლების სტუდენტებისათვის, თბილისი: უნივერსალი;
- გულუა, ნ. (1968) გვიყვარდეს ენა ქართული: ზეპირი და წერიტი მეტყველების კულტურის საკითხები, საბჭოთა აფხაზეთი. სოხუმი, 27 აპრილი;
- ვანიშვილი, შ. (2006). მეტყველების მაღალი კულტურისა და ღრმა ანალიტიკური აზროვნებისათვის, გორის მრავალპროფილიანი მცირე აკადემია: სამეცნიერო ნაშრომთა კრებული თანამედროვე აქტუალურ საკითხებისათვის, გორი, გვ. 106-111;
- ვანიშვილი, შ. (2011). მეტყველების დაბალი კულტურა – ჩვენი საზოგადოების აქილევსის ქუსლი, ჩვენი უნივერსიტეტი, სსიპ გორის სასწავლო უნივერსიტეტი, გორი, თებერვალი, №2, გვ. 37-41;
- ზურაბაშვილი, ელ. (2018). წერიტი და ზეპირი მეტყველების თავისებურებანი, ინტელექტი = Intellecti: პერიოდული სამეცნიერო ჟურნალი, თბილისი: საქართველოს მეცნიერებისა და საზოგადოების განვითარების ფონდი, №2 (61). გვ. 80-82;
- კიკნაძე, გრ. (1962). „ისმინე, სწავლის მძებნელო...“ ავამაღლოთ წერიტი და ზეპირი მეტყველების კულტურა, მისაღები გამოცდების შედეგები თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, გაზეთი „კომუნისტი“, თბილისი, №203 (12411), ოთხშაბათი, 29 აგვისტო;
- კილაძე, თ. (2019). წერიტი და ზეპირი მეტყველების ზოგიერთი თავისებურების შესახებ, განათლება = Ganatleba = Ганатлеба: ყოველკვარტალური რეფერირებადი და რეცენზირებადი სამეცნიერო ჟურნალი, თბილისი: საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, №2 (25). გვ. 58-63;
- რამიშვილი, ვ. (შემდგ.) (1983). მეტყველების კულტურის პროგრამა: სპეცკურსი: ზეპირი და წერიტი მეტყველების, სტილისტიკის, მართლწერის და პუნქტუაციის საფუძვლები პედ. ინსტიტუტის პედ. ფაკულტეტისთვის, საქართველო, თბილისი: სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა და სტამბა;
- შარაშენიძე, ნ. (2012). ვირტუალური კომუნიკაცია როგორც წერიტი და ზეპირი მეტყველების სინთეზი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი: ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის პერიოდული სამეცნიერო ჟურნალი. ქუთაისი, ტ. XII, გვ. 226-230.

The subject of the present study is the analysis of the main problems encountered in students' written and oral practice. In addition, we have discussed ways to overcome and improve them. To find out these issues, empirical research was based on the interview method. It was attended by first-year students of higher education institutions in Georgia. A total of 50 students aged 18 to 20 from various programs were interviewed. The survey was conducted in a remote format. We asked the students in the study the following wording: "What do you think is the main problem you see as a stu-

dent in writing and teaching practice and how do you see ways to overcome and improve it?”, to which we received a variety of answers. Thus, the novelty of the research is the fact that in the analysis of the issues we rely entirely on the opinions expressed by the students. It should also be noted that the present study does not aim to analyze the linguistic errors observed in the material obtained as a result of the survey. The research focuses only on the content of the interviews – how the students themselves see the issue, taking into account their own or others’ experiences, and how they deal with the problem of writing and speaking. Most of the students surveyed are aware that there are certain types of problems associated with linguistic errors in their own written and oral practice; Some of them name specifically which side has to be reinforced and what kind of gaps there are, for example, punctuation, morphological, syntactic, lexical, stylistic, etc. Some students, though, share and agree with the idea that they do indeed have problems with writing and speaking, though they cannot single out exactly what kind. The main problem that students are pointing out is the fear of appearing in front of an audience, the student is not proficient in formulating arguments and counter-arguments correctly, as well as choosing the appropriate style based on the purpose of speech, formulating their opinion convincingly and using appropriate vocabulary, etc. All in all, the study of the analytical material and the recommendations made by the students showed interesting and varied results.

References:

- Arabuli, Avt. (2008). kartuli met'q'velebis k'ult'ura: umaghlesi sasts'avleblebis st'udent'e-bisatvis. [Georgian Speech Culture: For Higher Education Students]. Tbilisi: Universali;
- Gulua, N. (1968) gviq'vades ena kartuli: zep'iri da ts'eriti met'q'velebis k'ult'uris sak'itkhebi. [Love the Georgian Language: Issues of Oral and Written Culture]. Soviet Abkhazia. Sukhumi, April 27;
- Vanishvili, Sh. (2006). met'q'velebis maghali k'ult'urisa da ghrma analit'ik'uri azrovnebisatvis. [For a High Culture of Speech and Deep Analytical Thinking]. Gori Multi-disciplinary Small Academy: A Collection of Scientific Papers on Contemporary Issues, Gori, pp. 106-111;
- Vanishvili, Sh. (2011). met'q'velebis dabali k'ult'ura – chveni sazogadoebis akilevis kusli. [Low culture of speech – the Achilles heel of our society], Our University, Gori Teaching University, Gori, February, №2, pp. 37-41;
- Kiknadze, Gr. (1962). „ismine, sts'avlis mdzebnelo...” avamaghot ts'eriti da zep'iri met'q'velebis k'ult'ura. [“Listen, seeker of learning ...” Raise the culture of written and oral speech], the results of entrance exams at Tbilisi State University. newspaper "Communist", Tbilisi, №203 (12411), Wednesday, August 29;

- Kiladze, T. (2019). ts'eriti da zep'iri met'q'velebis zogierti taviseburebis shesakheb. [On Some Peculiarities of Written and Oral Speech]. Quarterly peer-reviewed and peer-reviewed scientific journal Education, Tbilisi: Georgian Technical University, №2 (25), pp. 58-63;
- Ramishvili, V. (ed.) (1983). met'q'velebis k'ult'uris p'rograma. [Speech Culture Program]. Special Course: Fundamentals of Oral and Written Speech, Stylistics, Spelling, and Punctuation for the Ped. Faculty of Ped. Institute, Georgia, Tbilisi: State University Publishing and Printing House;
- Sharashenidze, N. (2012). virt'ualuri k'omunik'atsia rogoris ts'eriti da zep'iri met'q'velebis sintezi. [Virtual Communication as a Synthesis of Written and Oral Speech]. Akaki Tsereteli State University: A Periodical Scientific Journal of the Faculty of Humanities. Kutaisi, Vol. XII, pp. 226-230;
- Zurabashvili, El. (2018). ts'eriti da zep'iri met'q'velebis taviseburebani. [Peculiarities of written and oral speech]. Periodical Scientific Journal, Intellect. Tbilisi: Georgian Science and Society Development Foundation, №2 (61), pp. 80-82.

საკუთარი და სხვათა მეტყველება
შავშელთა თვითშეფასებით
Evaluation of self and others speech by the
inhabitants of Shavsheti

მაია კიკვაძე
Maia Kikvadze

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Batumi Shota Rustaveli State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: დიალექტი. მეტყველება. თვითშეფასება.
პორტრეტი

Key words: Dialect. Speech. Assessment. Portrait

დღეს ქოროხის ხეობის მკვიდრთა მეტყველებას სამხრულ მეტყველებას ან სამხრულ კილოებს უწოდებენ.

შავშეთი ქოროხის ერთ-ერთი ისტორიული ქვეყანაა. შავშელთა მეტყველება ქართული საენათმეცნიერო საზოგადოებისთვის ნიკო მარის მიერ ჩაწერილი ტექსტებით იყო ცნობილი. იგი შავშურ მეტყველებას იმერხელს უწოდებდა.

„იმერხევი ყველაზე მექართულეა ქოროხის ხეობაში, 19 ქართულად მოლაპარაკე სოფელია, სწორედ ქართულის ცოდნით დაუპირისპირდა იმერხევი დანარჩენ შავშეთს, მეთურქულე შავშეთს. ერთ დროს ერთიანი შავშეთის ქვეყანა ორად გაიყო-იმერხევად და შავშეთად“ (მ. ფალავა).

ენობრივად შერეული შავშეთის ლინგვისტური პორტრეტის შესაქმნელად მნიშვნელოვანია, თუ როგორ აფასებენ შავშელები საკუთარ და სხვათა მეტყველებას. იმერხეველების თქმით „აქ სულ გურჯები არიან. იქ შავშეთი არია. ისენიც გურჯები ყოფილან წინდანინ. ქართული დავინწყინათ, თურქულაჲ ლაპარაკობენ, აღარ უყაბულებიან ქართველობა“.

შავშელები საკუთარ მეტყველებას უდარებენ სხვათა მეტყველებას, ეძებენ მსგავსებასა და განსხვავებას და აღიარებენ, რომ სანახევროდ არ იციან ქართული, რომ მაჭახლელებს და ბორჩხელებს ვერ აგებინებენ. მოხუცების იმედადაა დარჩენილი ქართული ენა შავშეთში.

ზმნური ფორმებით გენყობა (=ვიგებ, მსგავსია); არ ეწყობა (= განსხვავებულია, ვერ ვიგებთ), გადაბრუნებულია (=შეცვლილია), შერეულია, არეული ვიყავით (=შერეულია თურქულთან), გუგუნია (=გაუგია) გამოხატავენ შავშელები ქართულის ცოდნის ხარისხს: „ჩვენი ბევრი გადაბრუნებულია, გურჯიჯა აღარ დარჩა“.

საზღვრის იქითა ქართველებს დღესაც ეკრძალებათ მათი ეთნიკურობის გამჟღავნება: „მე ქართველი ვარ“ თქმა არ იზამს, უნდა დამალო, დასაღია“. „იკარგვის ქართული. ერთი ენა არ ვიხმარე, დამავინყდა“.

იმერხეველები თავიან თავს „დოღრი გურჯებს“ ეძახიან. „დოღრი გურჯობა“ „ესქიდენ გურჯს“ (ძველ ქართველს) ნიშნავს. საკმაოდ მკაცრია მექართულე იმერხეველი შავშელების მიერ მეთურქულე შავშელების შეფასება: „ესქიდენ აქ ნენეები ყოფილან იქევრი, დარჩენილან დანი, აქ არიან ქართველები იმერჯევში. შავშეთში არ არიან გურჯი, ისენი თურქი არია“. „ქართული რომ არ იციან, იმიტომ არ არიან შავშელები გურჯები, ისენი თურქები არიან“. მექართულე შავშელთა ცნობიერებით, ქართველად მხოლოდ ქართულად მოლაპარაკე მოიაზრება.

იმერხეველი თუ შავშელს დაელაპარაკება, ახსნა ასეთია: „ჩვენებურად დეველაპარიკებია, იმა გონია, მაგინეფს“. ამ დროს იმერხევეში „ჩვენებურად გურჯიჯა ვილაპარიკეფთ“.

ტერმინი ქართველად ქართველსაც ნიშნავს და ქართულსაც: „აქ ქართველად ვლაპარიკობთ“.

ქართულის დავინწყება აქაურებში მძაფრ რეაქციასაც იწვევს: „ქართული რომ დეივინყენ, ვბეზდები“.

შავშელთა შეხვედრა „მთის გადაღმა მემლექეთელებთან“ წინაპართა ენის გახსენების შესაძლებლობაა, მაგრამ თავად აფასებენ ქართულის სიმწირეს: „ჩემი სიტყვა და შენი სიტყვა ერთმანეთ არ უდგება“.

შავშელებს, აფასებენ რა საკუთარ და სხვათა მეტყველებას, გამოაქვთ დასკვნა: ბერებმა იცოდნენ და ილევინ, გენჯებმა დევიწყეს, გადაბრუნდენ“. ამ ფონზე როგორი დასაფასებელია ყველა ის შავშელი, ზოგადად ჩვენებური, რომლებიც არ ივინყებენ წინაპართა ადათებს, არ წყდებიან მშობლიურ მიწას მხოლოდ ერთი მიზეზით – „არ დაივინყონ ქართული ენა, მთლად არ გადაბრუნდნენ თურქულზე“.

ლიტერატურა:

მარი, ნ. (2012), „შავშეთსა და კლარჯეთში მოგზაურობის დღიურები“, ბათუმი: გამომცემლობა „შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“.

ფალავა, მ. (2011). „შავშური ჩანაწერები“, თბილისი: „ჭოროსი XXI“.

ფალავა, მ., ცინცაძე, მ. (2007). იმერხეული ტექსტები. რსუ სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის „კრებული“ V, ბათუმი.

ფალავა, მ., ცეცხლაძე ნ., (2017). ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. თბილისი: გამომცემლობა „ივერიონი“.

ქართული ენის ისტორია, ტარიელ ფუტკარაძის რედაქციით (2006). აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. ქუთაისი: გამომცემლობა „ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“.

„შავშეთი“ (2011). შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი ქართველოლოგიის ინსტიტუტი, თბილისი: „ჭოროსი XXI“.

Today, the speech of the inhabitants of Chorokhi gorge is called as Samkhruli dialect.

Shavsheti is one of the historical parts of Chorokhi. Georgian scientists know about this dialect from Niko Mari's texts. He called Shavshuri dialect as Imerkheuli.

“Imerkhevi is the most Georgian spoken part in the Chorokhi gorge. There are 19 Georgian - spoken villages, but Imerkhevi is quite different. It opposes with Shavsheti where Turkish is spoken. Once united Shavsheti was divided into two - Imerkhevi and Shavsheti” (M. Paghava).

In order to create linguistic portrait of Shavsheti, it is important to study how the inhabitants of Shavsheti evaluate their own and others speech. The Imerkhevians say: “They are all Georgians. There is no Shavsheti. Once they were Georgians. They forgot Georgian and speak Turkish”.

The Inhabitants of Shavsheti try to find similarities and differences between their own and others speech and admit that they do not know Georgian well; they can't properly communicate with the inhabitants of Machakhela and Borchkhela. Only old generation understands Georgian in Shavsheti.

With the verb forms – etskoba (I understand), ar etskoba (Is different), gadabrunebulia (Modified), Sherevli, arevli vikavit (Mixed with Turkish), gu-ugnia (Heard) the inhabitants of Shavsheti show their poor knowledge of Georgian.

Georgians living on the territory of Turkey are forbidden to reveal their ethnicity. “Time passes and Georgian is lost. Georgian is not used and forgotten.”

The inhabitants of Imerkhevi call themselves as “Doghri Gurji” (“Old Georgians”). The inhabitants who know Georgian well are quite strict in evaluation of the inhabitants of Imerkhevi speaking Turkish. According to them, only those inhabitants who can speak Georgian are true Georgians.

If the inhabitant of Imerkhevi talks with the inhabitant of Shavsheti, the explanation is such: “Chveneburai develaparikebia, ima gonia, maginefs.”

Term “kartvelad” means both nation and language: „ak kartvelad vlaparikob.”

They are ashamed of forgetting Georgian: “Kartuli rom deivitsken, vbezghdebi.” Meeting with Georgians is a good practice for them to speak their ancestors' language. Their evaluation of Georgian knowledge is such: “Chemi sitkva da sheni sitkva ertmanet ar udgeba.”

The inhabitants of Shavsheti evaluate their own and others speech and conclude: “Berebma itsodnen da ilevian, genjebma deivitskes, gadabrundnen.”

We should respect the inhabitants of Shavsheti who preserved old Georgian customs and traditions and language. They have one aim not to forget Georgian, and not to become Turkish.

References:

- Mari, N. (2012) "Dairy of traveling in Shavsheti and Klarjeti", Batumi, Publishing House "Batumi Shota Rustaveli State University"
- Paghava, M. (2011) "Shavshuri Texts", Tbilisi, "Horosi XXI".
- Paghava, M, Tsintsadze, M. (2007). "Imerkheuli Texts" RSU, Researches of South-West Georgian Scientific Center, Volume 5, Batumi.
- Paghava, M., Tsetskhladze N. (2017), Batumi Shota Rustaveli State University , Tbilisi, "Iverioni".
- The History of Georgian Language, Editor Tariel Putkaradze (2006), Akaki Tsereteli State University, Kutaisi, Publishing House "Kutaisi State University".
- "Shavsheti" (2011). Shota Rustaveli State University, Institute of Georgian Philology, Tbilisi, "Horosi XXI".

ქართულ მჟღერ ხშულ თანხმოვანთა
წარმოთქმის თავისებურებები
Peculiarities of Pronunciation of Georgian
Voiced Plosive Consonants

ივანე ლეჟავა
Ivane Lezhava

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: აკუსტიკური ანალიზი; ხშული; მჟღერობა;
ფშვინვა.

Keywords: acoustic analysis; plosive; voicing; aspiration.

თავკიდურ პოზიციაში მჟღერი ხშულები (b, d, g) ავლენენ სრულ-მჟღერობას იმ ენებში, სადაც მჟღერი უპირისპირდება არაფშვინვიერ ყრუ თანხმოვანს, ეს ენებია – ფრანგული, ესპანური, რუსული, დანიური, უნგრული და ა.შ.; ხოლო ხშულთა ისეთ სისტემებში, სადაც არსებობს ყრუ ფშვინვიერი ხშული, თავკიდური მჟღერი თანხმოვნის ხშვის ფაზა არის დაყრუებული ან, იშვიათად, ნაწილობრივ მჟღერი.

ქართული ენის მჟღერი ხშული თანხმოვნების (ბ, დ, გ) აკუსტიკური ანალიზის შედეგად ირკვევა, რომ თავკიდურ პოზიციაში ხშვის ფაზა შესაძლოა ნაწილობრივ იყოს დაყრუებული ან სახმო სიმების ჟღერა იწყებოდეს სკდომის მომდევნოდ. მჟღერი ხშვა უფრო დამახასიათებელია ბაგისმიერი თანხმოვნისთვის, რაც, სახმო სიმების მოქმედების მექანიზმიდან გამომდინარე, ბუნებრივი მოვლენაა.

ინტერვოკალურ პოზიციაში ქართული მჟღერები ინარჩუნებენ ყველა ფაზის მჟღერობას.

ქართული ბოლოკიდური მჟღერი თანხმოვნების წარმოთქმისას შესაძლებელია ხშვის ფაზა იყოს სრულმჟღერი, სრულად ან ნაწილობრივ დაყრუებული. ამ დროს ფშვინვიერებისაგან მათი განსხვავება ვლინდება ხშვის ფაზისა და ჩქამის მცირე გრძლივობით - ბოლოკიდური (ბ, დ, გ) თანხმოვნების ხშვის ფაზა საშუალოდ 10%-ით და ჩქამის გრძლივობა დაახლოებით ერთნახევარჯერ მოკლეა ფშვინვიერ (ფ, თ, ქ) თანხმოვნებთან შედარებით; სრულად დაყრუებული ხშვის ფაზის შემთხვევაში განსხვავება კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია.

ეს თავისებურება ადასტურებს გიორგი ახვლედიანის (1999: 357) მოსაზრებას „ყრუ mediae-ს“ ბუნების შესახებ - ბოლოკიდური თანხმოვნების დაყრუების წესის თანახმად, *ღ* დაყრუვდა, მაგრამ ეს სრულიადაც არ ნიშნავს, რომ მოისპო განსხვავება ფშვინვიერობის მიხედვით *ღ*-სა და *თ*-ს შორის - ის არ არის არც *ღ* და არც *თ*, არამედ წინაენისმიერი ყრუ media-ა.

ზოგადად კი უნდა ითქვას, რომ მჟღერი ხშულების წარმოთქმისას მათი მჟღერობის ხარისხი განპირობებულია არა მარტო არტიკულაციურ-ფიზიოლოგიური მახასიათებლებით, არამედ ხშულ თანხმოვანთა სისტემის პარადიგმატული თავისებურებებით.

ლიტერატურა

ახვლედიანი, გ. (1999). ზოგადი ფონეტიკის საფუძვლები, თბილისი: „სულხან-საბა ორბელიანის სახელობის პედაგოგიური უნივერსიტეტის გამომცემლობა“.

In the initial position, voiced plosives (b, d, g) are fully voiced in languages in which a voiced consonant is opposed to an unaspirated voiceless consonant, these are – French, Spanish, Russian, Danish, Hungarian, etc. On the other hand, in such systems of plosives which contain a voiceless aspirated plosive, the phase of occlusion of an initial voiced consonant is voiceless or rarely partially voiced.

As a result of acoustic analysis of the Georgian voiced plosives (b-ბ, d-დ, g-გ) in initial position it becomes obvious that the phase of occlusion may be partially voiceless or voicing of the vocal cords may begin after the plosion. Voiced occlusion is more typical for the labial consonant, which is a natural phenomenon due to the mechanism of work of vocal cords.

In an intervocalic position, Georgian voiced consonants retain voicing of all phases.

In the process of pronunciation of Georgian final voiced consonants, the occlusion phase may be fully voiced, partially or fully voiceless. In this case the difference with respect to an aspirated consonants (p^h, t^h, k^h) is manifested in the short duration of occlusion phase and noise.

This peculiarity confirms the viewpoint of Giorgi Akhvlediani (1999: 357) concerning “voiceless *mediae*”.

As a general conclusion it should be noted that during articulation of voiced plosives the work of vocal cords is determined not only by articulatory-physiological characteristics, but by paradigmatic peculiarities of the plosive consonants' system as well.

References

Akhvlediani, G. (1999). Zogadi fonetikis sapudzvlebi. [Fundamentals of General Phonetics]. Tbilisi: press of Sul Khan-Saba Orbeliani Pedagogical University.

ახალ ქართულ სამხედრო ტერმინთა
განმარტებითი ლექსიკონი
The Explanatory Dictionary of New Georgian
Military Terms

გვანცა მღვდელაძე
ვიცე-პოლკოვნიკი დავით მარსაგიშვილი
Gvantsa Mghvdeladze
Vice Colonel David Marsagishvili

*საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს წვრთნებისა და სამხედრო განათლების
სახელმძღვანელობის დოქტრინების განვითარების ცენტრი
The Doctrine Development Centre of the Trainings and Military Education command of
the General Staff of the Ministry of Defense of Georgia*

საკვანძო სიტყვები: სამხედრო განმარტებითი ლექსიკონი,
დოქტრინების განვითარების ცენტრი, სამხედრო ტერმინები.
Keywords: Military Explanatory Dictionary, Doctrine Development
Centre, Military terms.

საკონფერენციო ნაშრომი შეეხება დოქტრინების განვითარების ცენტრში მომზადებულ ლექსიკონს.

საქართველოს თავდაცვის ძალებში ბევრი ახალი მიმართულების გაჩენამ და დანერგვამ მოითხოვა ახალი სახელმძღვანელოები, შესაბამისად, ახალი ტერმინები. 2016 წელს დოქტრინების განვითარების ცენტრში ითარგმნა ამერიკული სამხედრო განმარტებითი ლექსიკონი (FM (Field Manual 1-02), რომელშიც თავმოყრილია ამგვარ ტერმინთა და ტერმინოლოგიურ შესიტყვებათა გარკვეული რაოდენობა (2005 ერთეული). მოხსენებაში განხილული იქნება დოქტრინების განვითარების ცენტრში მომზადებული ლექსიკონი, რომელსაც სჭირდება შემდგომი დამუშავება და სრულყოფა.

2021 წლის დეკემბერში დამტკიცებული „სახელმწიფო ენის სამოქმედო გეგმის (სტრატეგიის) 2021-2022“ ფარგლებში დოქტრინების განვითარების ცენტრმა დაიწყო თანამშრომლობა სახელმწიფო ენის დეპარტამენტთან. დაგეგმილია ლექსიკონის წარდგენა ექსპერტებისთვის, რეცენზირება და განახლება. მოხსენებაში განიხილება ლექსიკონის შედგენილობა, ტერმინად აღებული ერთეულების შინაარსი და მათი დამკვიდრების საშუალებები, რათა ლექსიკონი საფუძვლად დაედოს ახალ ქართულენოვან სამხედრო ლიტერატურას.

ლიტერატურა:

სამხედრო განმარტებითი ლექსიკონი და გრაფიკული ნიშნები (2017). დოქტრინების განვითარების ცენტრი.

The paper deals with the preparation process of dictionary of the Doctrine Development Centre.

Establishing of new visions at the Ministry of Defense of Georgia required formulation of new manuals and accordingly new terms. Doctrine Development Center translated the Explanatory Dictionary of USA (FM (Field Manual 1-02) in 2016, which includes 2005 terms and terminological summaries. In the paper Georgian Explanatory Military Dictionary will be discussed, which requires processing and formulation by Doctrine Development Centre.

In the frame of „The Unified State Language Program (Strategy) for 2021-2022“, approved in 2021 the Doctrine Development Centre, coordination with State Language Department was initiated. Composition of dictionary, contents (meaning) of some terms and the means for its establishment will be reviewed. This Dictionary will be a base for foundation for new Georgian military terms.

References

Military Explanatory Dictionary and Graphics (2017), Doctrine Development Centre.

დისკურსით შეცვლილი რეალობა The Reality Changed by Discourse

სალომე ომიადე
Salome Omiadze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ენობრივი მანიპულაცია, ლოგოკრატია,
ომის დისკურსი.

Key words: linguistic manipulation, logocracy, discourse of war.

როგორც ცნობილია, XX საუკუნეში ფილოსოფიამ ლინგვისტური მოდელებისა და მეთოდებისაკენ იბრუნა პირი. ენათმეცნიერთა მიერ ენისა და მეტყველების გარჩევამ, ენის ფუნქციონირების სემანტიკური და პრაგმატიკული ასპექტებისადმი ინტერესმა, სემიოტიკურმა კვლევებმა აშკარა გახადა, რომ ცალკეულ წინადადებაში კავშირების ტიპთა შესწავლა არ იყო საკმარისი ადამიანთა ურთიერთქმედების ასახსნელად. ამიტომ კვლევა გასცდა წინადადების ფარგლებს, კერძოდ, იგი გადასწვდა მეტყველებას, როგორც სამეტყველო აქტთა ბმულ თანმიმდევრობას, რომლის გაანალიზება სხვადასხვა ასპექტითაა აუცილებელი, სახელდობრ, პრაგმატიკულით, სემანტიკურით, რეფერენტულით, ემოციურ-შემფასებლურითა თუ სხვ. თავის მხრივ, ენათმეცნიერებმაც ზეფრაზულ ერთიანობებს ანუ დისკურსს მიმართეს, რომელიც, გარდა ტექსტისა, არალინგვისტურ ფაქტორებსაც მოიცავს, ისეთებს, როგორიცაა ადრესანტისა თუ ადრესატის განწყობა, ფონური ცოდნა, გაცხადებული მიზანი თუ ინტენცია, შეხედულებები, თვითშეფასება, სხვათა შეფასება და მისთ. (ომიაძე, 2009, გვ. 20).

მიუხედავად დისკურსის მრავალგვარი განმარტებისა და დისკურსის ანალიზის მეთოდთა სიმრავლისა, მათ აერთიანებთ ის კონცეპტური საფუძველი, რომლის თანახმადაც დისკურსი არა მარტო ასახავს სამყაროს, იდენტობებსა და საზოგადოებრივ ურთიერთობებს, არამედ აქტიურ როლს თამაშობს მათ შექმნასა და შეცვლაში. ეს ცვლილებები ზოგჯერ უწყინარია, ზოგჯერ – დადებითი, ზოგჯერ კი – დამანგრეველი ძალისა, რისი მომხრენიც, სამწუხაროდ, ჩვენ დღეს ვართ.

თანამედროვე ომის დისკურსი მთლიანად ენობრივ მანიპულაციებს ემყარება, რითაც მოგვაგონებს ჩვენს უახლოეს წარსულს, საბჭოთა რეჟიმს, რომელსაც „ლოგოკრატიაც“ კი უწოდეს. ტერმინოლოგიზებულ შესიტყვებას – „საბჭოთა ენას“ – მიმართავენ არა მხოლოდ საბჭოთა კავშირის დისკურსის, არამედ ყველა სხვა დისკურსის აღსანიშნავად, რომელიც სინამდვილეს სიტყვებით ნიღბავს და რომლის საშუალებითაც ყველაფრის კონტროლია შესაძლებელი. ამავე მოვლენას უკავშირდება ფრანგული გამოთქმა “Langue de bois” (სიტყვასიტყვით: „ხის ენა“), რომელიც შტამპების, შაბლონების, „მკვდარ გამონათქვამთა“ შემცველი ნიველირებული ენის სახელდებად იხმარება (Besançon, 1980, p. 256). იდეოლოგიზებულ დისკურსში მნიშვნელობის გამყალბებული ძირითადი მექანიზმი დენოტატების ჩანაცვლებაა, სწორედ აქედან მომდინარეობს მისი კიდევ ერთი სახელი „ტყუილის ენა“.

აღმნიშვნელებს დღესაც განყვეტილი აქვთ კავშირი აღსანიშნებთან. ამასთანავე, ახლანდელი დისკურსის ძირითადი შემადგენლები („ომი“, „მშვიდობა“, „თავისუფლება“ და მისთ.) იმგვარ კონცეპ-

ტებს მიეკუთვნება, რომლებიც სემანტიკური დიფუზურობის მაღალი ხარისხით გამოირჩევა, რაც მიზნის მიღწევას უადვილებს მანიპულატორს.

სიტყვებით სინამდვილის შენიღბვის უახლესი მაგალითები მართლაც ძალიან ჰგავს ანტიუტოპიურ რომან „1984-ში“ ჯ. ორუელის მიერ გამოგონილი ტოტალიტარული საზოგადოების წარმოსახვითი ენის – Newspeak-ის – ნიმუშებს. თუმცა თანამედროვე რუსული НОВОЯ-ი მეტი ტყუილით, ცინიზმითა და სისასტიკით გამოირჩევა: „სამშვიდობო ოპერაცია“, „სპეცოპერაცია“ / „სპეციალური სამხედრო ოპერაცია“ ომის სახელმძღვანელო ერთეულებია, ხოლო სპეცოპერაციის მიზანს უკრაინის „დემილიტარიზაცია“ და „დენაციფიკაცია“ წარმოადგენს. აღსანიშნავია ისიც, რომ მსგავსი ტიპის კონტექსტებში არ გვხვდება შესიტყვებები მოძმე / მეზობელი / ერთმორწმუნე უკრაინელები, ისინი ახალგაჩენილი რთული სიტყვებით – „უკრონაციისტები“ / „უკროფაშისტები“ – არის ჩანაცვლებული. ამდენად, რუსეთის მოქალაქეთა უმრავლესობისათვის უკრაინაში მიმდინარე მოვლენები სამშვიდობო, კეთილშობილური ოპერაციაა და არა ომი. დანარჩენი მსოფლიო კი ხმამაღლა მოუწოდებს რუსეთს, რომ ომი შეწყვიტოს. რუსეთი ამ დროს არც ომს წყვეტს და არც იმ საკუთარ მოქალაქეთა დასჯას, რომლებმაც სიტყვა „ომის“ ხსენება გაბედეს. როგორც ვხედავთ, ანტიუტოპიური დისკურსი აქტუალურობას დღესაც არ კარგავს: „ომი მშვიდობაა, თავისუფლება – მონობა, უვიცობა – ძალა“.

ლიტერატურა:

ომიადე, ს. (2009). ქართული დისკურსის კულტუროლოგიური პარადიგმა, თბილისი.

ომიადე, ს. (2014). ნდობისა და უნდობლობის სიგნალები ლინგვოპრაგმატიკული თვალსაზრისით, თსუ არნ. ჩიქობავას სახ. ენათმეცნიერების ინსტიტუტის სამეცნიერო სესიის – არნოლდ ჩიქობავას საკითხავები, XXV – მასალები, 50-51, თბილისი: თსუ გამომცემლობა.

Besançon, A. (1980). *Présent soviétique et passé russe*, Paris: Livre de poche.

It is well known that, in the 20th century, philosophy turned to linguistic patterns and methods. The distinction made by linguists between language and speech, the interest towards the semantic and pragmatic aspects of functioning of language and semiotic research have proved that the study of types of conjunctions in certain sentences was insufficient for the explanation of human interaction. Hence, the research developed beyond the limits of a sentence and

embraced speech as a sequence of speech acts, which needs to be analyzed from diverse angles, namely, pragmatic, semantic, referential, emotive-evaluative and so on. In their turn, linguists addressed super-phrasal units, i.e. discourse, which, apart from the text, embraces non-linguistic factors like the mood of the addressor and the addressee, background knowledge, explicit aim or intention, opinions, self-esteem, evaluation of other people and so on.

Despite numerous definitions of discourse and the multitude of methods of discourse analysis, there is a common conceptual basis, according to which discourse not only reflects the world, identities and social relations but also plays an active role in their formation and change. The changes are sometimes mild, sometimes positive and sometimes destructive. We witness the latter changes nowadays.

The discourse of the contemporary war is entirely based on linguistic manipulations. This reminds us of our recent past, the Soviet regime, which was termed as “logocracy”. The term “Soviet language” refers not only to the discourse of the Soviet Union, but, generally, to a discourse which disguises reality by means of words and thus controls everything. This phenomenon is also related to the French expression “Langue de bois” (literally: “wooden language”), meaning a language consisting of clichés, the so-called “dead expressions”. The key mechanism of fake meanings in the ideological discourse is the substitution of denotats, hence, the term “the language of deceit”.

The link between the signifier and the signified is still inexistent. Besides, the key constituents of present-day discourse (“war”, “peace”, “freedom” etc.) belong to the concepts that are distinguished by high degree of semantic diffusion. This helps the manipulator in achieving his aim.

The latest examples of disguising the truth by means of words remind us of “Newspeak” – an imaginary language of the totalitarian society in George Orwell’s dystopian novel “1984”. However, the contemporary Russian «Новояз» (new language) is characterized by more deceit, cynicism and severity: “peaceful operation”, “special operation” / “special military operation” are used as substitutes for war, whereas the purposes of the special operations are “demilitarization” and “denazification” of Ukraine. It should be noted that such contexts do not contain expressions like brother / neighbour / co-believer Ukrainians. Instead, there are new-born complex terms “Ukronazi” / “Ukrofascists”. Therefore, the majority of Russian citizens perceives the events in the Ukraine as peaceful, noble operation and not war. The rest of the world urges Russia to stop war, but Russia continues the war and punishes its own citizens who dare pronounce the word “war”. As we have seen, dystopian discourse is still topical: “war is peace, freedom is slavery, ignorance is power”.

References:

- Besançon, A. (1980). *Présent soviétique et passé russe*, Paris: Livre de poche.
- Omiadze, S. (2009). *Kartuli diskursis kulturologiuri paradigma*. [The Culturological Paradigm of Georgian Discourse], Tbilisi.
- Omiadze, S. (2014). *Ndobisa da undoblobis signalebi lingvopragmatikuli tvalsazrisit*. [The Signals of Trust and Distrust from the Linguopragmatic Viewpoint], Proceedings of the Scientific Session of TSU Arnold Chikobava Institute of Linguistics – Readings from Arnold Chikobava, XXV, 50-51, Tbilisi: TSU Publishing House.

ზედსართავ სახელთა კოლოკაციები
ქართულში
(დიდი/პატარა)
On Adjective Collocations of Georgian
Language
(big/small)

ზურაბ ოქროპირიძე
Zurab Okropiridze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტაზუდ მეცნიეჩებათა ფაკულტეტი
*Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Faculty of Humanities*

საკვანძო სიტყვები: კოლოკაციები; ზედსართავი სახელი;
კორპუსის ლინგვისტიკა
Key words: Collocations; Adjective; Corpus Linguistics;

მოხსენებაში გაანალიზებულია ზედსართავი სახელების დიდისა და პაგაჩას სემანტიკური გადაწვევა, რისთვისაც ჩატარდა კორპუსის ლინგვისტური კვლევა, რომელიც ეფუძნება მასალის მანქანურ დამუშავებას. მოხსენებაში განხილულია ზედსართავი სახელების დიდი/პაგაჩა სალექსიკონო (ქეგლი) მნიშვნელობები და შედარებულია ქართული ენის ეროვნული კორპუსიდან მიღებულ მასალასთან.

ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში წარმოდგენილია ზედსართავი სახელის – დიდი 14 მნიშვნელობა, ხოლო ზედსართავი სახელის – პაგაჩა 5 მნიშვნელობა. ვინაიდან მოცემული სიტყვები ანტონიმებია, მნიშვნელობათა რაოდენობის ამხელა განსხვავებამ გვიბიძგა ქართული ენის ეროვნულ კორპუსში მოგვეძებნა კოლოკაციები, სადაც დიდსა და პატარას პოსტპოზიციური მსაზღვრელის როლი ექნებოდათ, რათა გვენახა ნამდვილად განაპირობებს თუ არა საზღვრული სიტყვა მსაზღვრელი სიტყვის სემანტიკის გადაწვევას. მიღებული მასალა დავიყვანეთ თვისობრივად საკმარის რაოდენობაზე და დავაჯგუფეთ ქეგლ-ში წარმოდგენილი სემანტიკური ჯგუფების მიხედვით.

კოლოკაციების კვლევამ აჩვენა, რომ ზედსართავი სახელის დიდი ქეგლ-ში წარმოდგენილი მნიშვნელობების ანალოგიით, ზედსართავ სახელს პაგაჩა ორი სალექსიკონო მნიშვნელობა უნდა დაემატოს, კერძოდ, ჩვეულებრივზე ნაკლები, ზომაზე ნაკლები თავისი ფიზიკური ძალით (პატარა დარტყმა) და ჩვეულებრივზე ნაკლები, ზომაზე ნაკლები თავის ფსიქიკური ზემოქმედებით (პატარა სევდა). აღსანიშნავია, რომ სემანტიკური არათავსებადობის შემთხვევებში, ანუ მაშინ, როცა არსებითი სახელის მნიშვნელობა თავისთავადაა ზედსართავი სახელის მნიშვნელობის საპირისპირო, კოლოკაციებში ზედსართავი სახელები, მეტაფორულად არის გამოყენებული და კოლოკაცია იღებს ირონიულ, ოქსიმორონულ მნიშვნელობას (პატარა ქარიშხალი).

ამასთან ერთად, ვფიქრობთ, რომ ზედსართავი სახელის დიდი თოთხმეტი მნიშვნელობიდან, რამდენიმე ერთმანეთს გულისხმობს და შესაძლებელია მათი შეერთება-გაერთიანება. კერძოდ, ჩემი აზრით, დიდის სამი მნიშვნელობა – „გამოჩენილი, თვალსაჩინო“ „მოწინების ეპითეტი“ და „წოდებრივი ტიტულის მსაზღვრელი“ შესაძლებელია გაერთიანდეს დიადის მნიშვნელობის ქვეშ. ვფიქრობ, უნდა გაერთიანდეს ლექსიკონში წარმოდგენილი შემდეგი მნიშვნელობებიც – „რაოდენობით მეტი“ და „ხანგრძლივი, ბევრი.“ ასევე ვფიქრობთ, რომ დიდის ზოგიერთი მნიშვნელობიდან გამომდინარეობს სხვა მნიშვნელობები, კერძოდ მნიშვნელობიდან – „ჩვეულებრივზე მეტი სიდიდით“ გამომდინარეობს „მსაზღვრელი – ზოგიერთი ადგილის, გეოგრაფიული სახელისა“; მნიშვნელობიდან – „დიდად, ძალიან“ – „ჩვეულებრივზე მეტი, თავისი თვისებით“;

მნიშვნელობიდან – „გამორჩეული მნიშვნელობით“ – „განსაკუთრებული ისტორიული ან პოლიტიკური მნიშვნელობის მქონე.“

მოხსენებაში წარმოდგენილი იქნება კვლევისას შერჩეული მასალის ლინგვისტური ანალიზი.

ლიტერატურა:

გამყრელიძე 2008: გამყრელიძე თ., კიკნაძე ზ., შადური ი., შენგელაია ნ., „თეორიული ენათმეცნიერების კურსი“; თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა; 2008. 23 – 26.

თანდაშვილი 2020: თანდაშვილი მ.; „ენისა და კულტურის დოკუმენტირების თანამედროვე მეთოდები და ინსტრუმენტები“; გამომცემლობა - „უნივერსალი“; 2020. 7 – 15.

თანდაშვილი 2014: თანდაშვილი მ., ფურცხვანიძე ზ.; „კორპუსლინგვისტიკა (გლოსარიუმი და რეგისტრი)“; ფრანკფურტის უნივერსიტეტის პრესა; 2014. 31 – 33.

ომიაძე 2006: ომიძე ს.; „ქართული დისკურსის ლინგვოკულტურულ შემადგენელთა სტრუქტურა, სემანტიკა და ფუნქციონირება“; სადისერტაციო ნაშრომი; 2006. 73 – 85.

ჩიქობავა 2008: ჩიქობავა ა.; „ენათმეცნიერების შესავალი“; თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა; 2008. 15- 16.

ხალვაში 2018: ხალვაში რ.; „დიგიტალური ჰუმანიტარიის შესავალი“; გამომცემლობა - „ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი“; 2018. 19.

ხუნდაძე 1927: ხუნდაძე ს.; „ქართული მართლწერისა და სწორენის ძირითადი საფუძვლები“; კომუნალური მეურნეობის სტამბა; 1927. 4.

Brezina 2018: Sinclair J.; „Statistics in Corpus Linguistics: A Practical Guide“; Cambridge University Press, journal of quantitative linguistics; 2018. 1.

Sinclair 1991. Sinclair J.; „Corpus, Concordance, Collocation“; Oxford University Press; 1991. 109 – 121.

Statistics in Corpus Linguistics: A Practical Guide, by Valclav Brezina, Cambridge, Cambridge University Press, 2018

ინტერნეტრესურსები:

<http://tandaschwili.com/>

<http://www.ice.ge/liv/liv/ganmartebiti.php>

<http://www.ena.ge/explanatory-online>

The paper deals with the semantic shifts of adjectives დიდი *big* and პატარა *small*.

Empirical evidence is based on the Georgian National Corpus.

According to the Explanatory Dictionary of the Georgian Language, the adjective დიდი *big* has 14 different meanings, and the adjective პატარა *small* has 5 meanings. Since these words are antonyms, such a large difference in the number of meanings prompted us to look for phrases in the Georgian National Corpus, where *big* and *small* would play the role of a post-positional delimiter, to see if the noun really changes the semantics of the word. The data were

obtained in a qualitatively sufficient quantity and grouped according to the semantic groups presented in the dictionary.

The study of phrases showed that, by analogy with the meanings of the adjective big, two lexical meanings have to be added to the adjective small: less than usual, less than its physical strength (პატარა დარტყმა - *small blow*) and less than usual, less than its mental impact. (პატარა სევდა - *a little melancholy*). It should be noted that in cases of semantic incompatibility, when the meaning of the noun in itself is opposite to the meaning of the adjective, adjectives in colloquia are used metaphorically, and the phrase acquires an ironic, oxymoronic meaning (პატარა ქარიშხალი - *little storm*).

It's possible to combine different meanings of the adjective big. The three meanings of big – “outstanding”, “an epithet for special respect”, and “adjectives used in the rank title”—may be combined under the meaning of დიადი *great*. The dictionary should combine the following meanings – “more” and “long, many”. Some meanings are derived from other meanings, in particular from the meaning – “larger than usual” comes from “adjacent - some place, geographical name”; From the meaning – “strong, very” – “more than usual, with its own features”; From the meaning – “with a distinctive meaning” – “having a special historical or political significance”.

The paper will present a linguistic analysis of the selected material during the study.

ქართულ ენაში მომზადების
საუნივერსიტეტო პროგრამა და
ინტეგრაციის საკითხი
Georgian Language Teaching into the
University Program and Integration

ნინო პოპიაშვილი
Nino Popiashvili

*ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტაჲ მეცნიეეებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities*

საკვანძო სიტყვები: მეორე ენის სწავლება, ქართული, როგორც
მეორე ენა, ინტეგრაცია.

Keywords: second language teaching, Georgian as a second language,
integration.

ქართულ ენაში მომზადების საუნივერსიტეტო საგანმანათლებლო პროგრამები განკუთვნილია აზერბაიჯანულენოვანი, აფხაზურენოვანი, სომხურენოვანი და ოსურენოვანი აბიტურიენტებისათვის, რომლებიც სათანადოდ ვერ ფლობენ სახელმწიფო ენას და ერთიან ეროვნულ გამოცდებში მშობლიურ ენაზე ჩაბარებული გამოცდის შემდეგ ერთსაფეხურიან საუნივერსიტეტო პროგრამაზე სწავლობენ.

საუნივერსიტეტო პროგრამის უმაღლესი განათლების დარგობრივი მახასიათებლით 2018 წლიდან განსაზღვრულია სტუდენტთა საწყისი ენობრივი კომპეტენციების მიხედვით დაჯგუფება. კერძოდ, სტუდენტები პირველ სემესტრში დაჯგუფებულნი არიან სხვადასხვა ინტენსივობის მოდულებზე, რათა მეორე სემესტრში გათანაბრებულად გააგრძელონ სწავლა.

უმაღლესი განათლების დარგობრივი მახასიათებელი განსაზღვრავს კომპეტენციების სფეროებსაც, მათ შორის, ენობრივ კომპეტენციებს: წერა, კითხვა, მოსმენა, ლაპარაკი. ასევე, ინტერკულტურულ კომპეტენციებს. აღსანიშნავია, რომ პროგრამის მიზანს წარმოადგენს სახელმწიფო ენის სწავლებასთან ერთად შემსწავლელების ინტეგრაციაც, რაც ძალზე მნიშვნელოვანი საკითხია. საუნივერსიტეტო პროგრამის დარგობრივ მახასიათებელში მითითებულია, რომ სტუდენტებმა უნდა შეძლონ „ქართული ენობრივ-კულტურული თვითმყოფადობისა და ღირებულებების გაცნობა, დაფასება და პატივისცემა“.

ქართულ ენაში მომზადების საუნივერსიტეტო პროგრამებში სწავლების დროს დიდი ყურადღება ეთმობა ენის სწავლებას ოთხი კომპონენტის: წერის, კითხვის, მოსმენისა და ლაპარაკის მიხედვით, ასევე, ენისა და საგნის ინტეგრირებულ სწავლებას დარგობრივი ენის ასათვისებლად, ტოლერანტობისა და მრავალფეროვნების სწავლებას, თუმცა ნაკლებად არის გათვალისწინებული ინტეგრაციის საკითხები, რაც ხელს შეუწყობდა ახალგაზრდების ქართულ ენობრივ და კულტურულ გარემოში გათვითცნობიერებას, ასევე, პრაქტიკულ საჭიროებებზე დაფუძნებული ლექსიკის გათავისებას და სხვა.

მეორე ენის სწავლების ევროპული გამოცდილება იცნობს ინტეგრაციული მეთოდებით სწავლებას რამდენიმე მიმართულებით, მათ შორის, ქვეყნის მოკლე ისტორიის, მნიშვნელოვანი პრაქტიკული ელემენტების სწავლებას და სხვ,

მიზანშეწონილია, ქართულ ენაში მომზადების საუნივერსიტეტო პროგრამაში ყურადღება დაეთმოს თემას: „ვიცხოვროთ საქართველოში“, რომელიც შეასწავლის სტუდენტებს ფაქტებს საქართველოს შესახებ, ასევე, სახელმწიფო და კერძო სერვისებთან დაკავშირებულ ლექსიკასა და შესაბამის ენობრივ კონსტრუქციებს სიმულაციური და სიტუაციური სწავლების მეთოდოლოგიის მიხედვით.

ლიტერატურა:

- საქართველოს კანონი სახელმწიფო ენის შესახებ (#4084; მიღების თარიღი - 22/07/2015, სარეგისტრაციო კოდი: 010030000.05.001.017899)
- საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ, მე-4 მუხლი (<https://info-parliament.ge/file/1/BillReviewContent/136798?>)
- საქართველოს კანონი უმაღლესი განათლების შესახებ (https://www.tsu.ge/data/file_db/PR/kanoni-umaglesi-ganatilebis.pdf)
- ქართული ენის ფლობის დონეების ზოგადი აღწერილობა (საქართველოს მთავრობის დადგენილება #394 მიღების თარიღი 30/06/2020, სარეგისტრაციო კოდი: 010030000.10.003.022108)

University educational programs of Georgian language teaching are designed for Azerbaijani, Abkhazian, Armenian and Ossetian-speaking entrants, who do not have a good command of the state language and study on a one-tier university program after passing the native language exam in the Unified National Examinations.

According to the sectoral characteristics of higher education of the specified university program, since 2018, a grouping of students according to initial language competencies has been determined. In particular, students in the first semester are grouped into modules of different intensity in order to continue their studies on equal ground in the second semester.

The sectoral characteristics of higher education also determine areas of competence, including language competences: writing, reading, listening, speaking, as well as intercultural competences. It is worth noting that the objective of the program, along with teaching the state language, is also the integration of students that is a crucial issue. In the sectoral characteristics of the university program, it is noted that students must be able to “get acquainted, appreciate and respect the Georgian linguistic and cultural identity and values.”

In the university programs of Georgian language teaching, a lot of attention is paid to language teaching in four components: writing, reading, listening and speaking, as well as integrated language and subject teaching for mastering the sectoral language, teaching tolerance and diversity, however integration issues are considered to a lesser extent that would help young people to be aware of the Georgian linguistic and cultural environment, as well as to acquire vocabulary based on practical needs, etc.

The European experience of teaching a second language is familiar with integrative methods of teaching in several areas, including teaching a brief history of the country, important practical elements, etc.

It is advisable to draw attention to the topic: “Let's Live in Georgia” in the university program of Georgian language teaching, which will teach students facts about Georgia, as well as vocabulary related to public and private services, and relevant language structures in accordance with the simulation and situational teaching method.

References:

- Georgian Law on the State Language (# 4084; Date of adoption - 22/07/2015, registration code: 010030000.05.001.017899)
- Georgian Law on General Education, Article 4 (<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/136798?>)
- Georgian Law on Higher Education (https://www.tsu.ge/data/file_db/PR/kanoni-umaglesi-ganatilebis.pdf)
- General description of Georgian language proficiency levels (Resolution # 394 of the Government of Georgia, date of adoption 30/06/2020, registration code: 0100-30000.10.003.022108)

ზოგიერთი სიტყვაფორმისა და
შესიტყვების ნორმა და სტილი
(სტრუქტურულ-სემანტიკური
ცვლილებების ფონზე)

The norm and style of some word forms and
word combinations (On the background of
structural-semantic changes)

რუსუდან საღინაძე
Rusudan Saginadze

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Akaki Tseretely State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: შესიტყვება, მართებული, დარღვევა, ნორმა,
მსაზღვრელი

Key words: word combinations, right form, distortion, norm,
determiner

თანამედროვე ქართულ წერიტსა და ზეპირ მეტყველებაში, განსაკუთრებით მედია- და ინტერნეტენაში, გვხვდება ცვლილებები როგორც სიტყვაფორმათა, ისე შესიტყვებათა და მყარ გამოთქმათა სტრუქტურასა და სემანტიკაში, რასაც ხშირად დარღვევისა თუ აღრევის სახე აქვს. გამოვყოფთ რამდენიმე შემთხვევას:

1. სახელური შესიტყვება:

ა) შესიტყვების პირველი წევრი, მსაზღვრელი, ნაცვალსახელია:

- კუთვნილებითი ნაცვალსახელით გადმოცემული მსაზღვრელის საზღვრულთან შეწყობისას ნაცვალსახელი მიცემითში გაუფორმებელია, -ს ნიშნის გარეშეა: „ჩვენი სკოლა დღემდე რჩება ჩემ ფავორიტად!“ (ნ. ქ.: <https://www.facebook.com/> 01.04.2022) „ეს აქაური ომია, ჩემ სამშობლოში მიმდინარე სახელდაურქმეველი ომი“ (ლ. ნ.: იქვე, 30.03.2022); „...არც ჩვენ ლიტერატურაში შეინიშნება გასული საუკუნის 30-40-იან წლებამდე“ (გ. ც.: იქვე, 29.03.2022); „ჩვენ აფთიაქებში უკვე მთელი საქართველოს მასშტაბით არის ხელმისაწვდომი...“ („იმედის დილა“, ტელეკომპ. „იმედი“, 06.04.2022). შდრ.: „შენ მეგობრებს და ახლობლებს ჭირდები და შენს მშობლებსაც მხნე და მედგარი ჭირდები“ (ი. გ., იქვე, 22.11.2021). მოცემულ წინადადებაში კარგად ჩანს ს- პრეფიქსის მადიფერენცირებელი ძალა.

- ერთ საზღვრულთან კუთვნილებითი ნაცვალსახელით გადმოცემული ორი მსაზღვრელიდან პირველი მსაზღვრელი პირის ნაცვალსახელია: მე და შენი მეგობრობა, მე და მისი საუბარი (უნდა იყოს: ჩემი და შენი მეგობრობა, ჩემი და მისი საუბარი)...

- გვხვდება მსაზღვრელ-საზღვრულის ბრუნების ვულგარული სახეობის გადმონაშთები: ჩემის აზრით, ჩემის მხრივ / მხრით (უნდა იყოს: ჩემი აზრით, ჩემი მხრივ / მხრით), თქვენის ნებართვით (უნდა იყოს: თქვენი ნებართვით)...

- აღრეულია თავისი (საკუთარი) და მისი (სხვისი): აკეთებს მის საქმეს (უნდა იყოს: აკეთებს თავის საქმეს)...

- ნაცვლად მრავლობითისა, ნაცვალსახელი მხოლობითშია: იციან თავისი საქმე (იციან თავიანთი საქმე)...

ბ) დარღვეულია ზედსართავი სახელით გადმოცემული მსაზღვრელის სტილური ფუნქცია: ელეგანტური ფოტო, არისტოკრატიული ფოტო, ჰუმანური ნაწარმოები...

2. საკამათო არ უნდა იყოს კეთილგანწყობის გამომხატველი გამოთქმები: ...საუკეთესო სურვილებით, ...კეთილი სურვილებით.

3. მადლიერების გამომხატველ ისეთ ფორმებთან ერთად, როგორცაა: დიდი მადლობა! უღრმესი მადლობა! უდავოდ უნდა იქნეს მიჩნეული სიტყვაფორმა მადლობა! ზეპირ მეტყველებაში მართებულ გმად-

ლობ / გმადლობთ ზმნათა ნაცვლად გავრცელებულია ზმნის O₂ პირის ნიშნის (გ-) გარეშე წარმოდგენილი უმართებულო მადლობ / მადლობთ ფორმები.

4. მყარი გამოთქმა – გვერდში უდგას / ამოუდგა – მიღებულია გამოთქმის – მხარში უდგას / ამოუდგა – ანალოგიით. უნდა იყოს: გვერდით უდგას / დაუდგა.

5. ხშირად დარღვეულია მისალმება-დამშვიდობების ფორმულები. მაგალითად: სალამოს მისალმების მნიშვნელობით ხშირად (მეტწილად ტელეჟურნალისტთა ენაში) გამოყენებულია ღამე მშვიდობის(ა)! დამშვიდობების სემანტიკით კი – სალამო მშვიდობის(ა)!

ცვლილებები ენის განვითარების თანამდევი მოვლენაა. მთავარია, ამ პროცესს არ შეეწიროს ნორმა, რაც სალიტერატურო ენის ერთიანობისა და აზრის სიცხადის საფუძველია.

ლიტერატურა

თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმები, I (1986). თბილისი: „მეცნიერება“.

თოფურია ვ., გიგინეიშვილი ივ. (1998). ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონი, თბილისი: „განათლება“. <https://www.ice.ge/liv/liv/ortograf.php>

იმნაიშვილი ვ. (2016). ქართული მართლწერის სადავო საკითხები, თბილისი: „აგორა“.

საღინაძე რ. (2016). ენის შესაძლებლობათა რეალიზება და ნორმა, სამეცნიერო ჟურნალი „სემიოტიკა“, XVI, 117-124, თბილისი: „უნივერსალი“.

In modern Georgian writing and oral communication, especially in the media and the Internet, there are changes in the structure and semantics in word forms as well as in word combinations and utterances, which often causes distortion or confusion. Here are some cases:

1. Nominal word combination:

A) The first member of the word combination, determiner, is a pronoun:

- When matching a determiner given by the possessive pronoun with a determined noun, the pronoun is unmarked in dative case, without the -s (-ს) mark: chem phavoritad – as my favourite, chem samshobloshi – in my homeland, chven literaturashi – in our literature... comp.: „shen megobrebs da akhloblebs chirdebi da shens mshoblebsats mkhne da medgari chirdebi“ – „Friends and relatives need you and and your parents need you to be strong

and steady“ (I. G., <https://www.facebook.com/> 22.11.2021). The differentiating power of the prefix -s (-ბ) is well illustrated in this sentence.

- with the one determined noun, the first of the two pronoun determiners is the personal pronoun: me da sheni megobroba – my and your friendship, me da misi saubari – me and her talk (It should be: chemi da sheni megobroba, chemi da misi saubari – my and her talk.

- they know their bussiness ð) The stylistic function of the determiner given by an adjective is distorted: elegant photo, aristocratic photo, humane work...

2. Expressions of kindness should not be controversial: ...with best wishes, ...with good wishes.

3. The utterance – gverdshi udgas / amoudga – stands next to him/- stood next to him – is received by analogy of – mkharshi udgas / amoudga – supports him. It should be: gverdit udgas / daudga – stands by his side/ stood by his side.

4. Greeting-farewell formulas are often distorted. For example: good night! is often used in the meaning of ggame mshvidobisa! – good evening! And with the semantics of farewells – saghamo mshvidobisa! – good evening!

Changes are side effects of language development. The main thing is that the norm should not be effected by this process, which is the basis of the unity and clarity of thought of literary language.

References

- Tanamedrove kartuli saliteraturo enis normebi [Norms of modern Georgian literary language], I (1986),Tbilisi: "Science".
- Tophuria V., Gigineishvili Iv. (1998). Kartuli enis ortographiuli leksikoni [Orthographic dictionary of Georgian language], Tbilisi: "Ganatleba".
- Imnaishvili V. (2016). Kartuli martltseris sadavo sakitkhebi [Disputed issues of Georgian spelling], Tbilisi: "Agora".
- Saginadze R. (2016). Enis shesadzleblobata realizeba da norma [Realization of the language capabilities and the norm], Scientific journal "Semiotics", XVI, 117-124, Tbilisi: „Universali“.

ხმოვანმონაცვლე ზმნურ ფუძეთა
ინდექსის სრულყოფისათვის
თანამედროვე ქართულში
On the Perfection of the Index of Verb-Stems
with Vowel Alternation in Modern Georgian

რამაზ ქურდაძე
Ramaz Kurdadze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ზმნა, ფუძე, ხმოვანმონაცვლეობა, ინდექსი,
ქართული ენა, ქართული დიალექტები
*Key words: Verb, stem, vowel alternation, index, Georgian language,
Georgian dialects*

ცნობილია, რომ ქართულში გრებს – გრიხა ჯგუფის ზმნები სერიები-სა და მწკრივების მიხედვით წარმოებისას ფუძეში ე – ი ხმოვანმონაცვლეობას გვიჩვენებს, რის გამოც მათ ხმოვანმონაცვლე ზმნებს უწოდებენ.

ბუნებრივია, ასეთი ზმნების რაოდენობის განსაზღვრისა და მათი სრული ინდექსის შედგენისათვის მნიშვნელოვანია ე და ი ხმოვანი ფუძეთა გამოვლენა. რასაკვირველია, გვაქვს ხმოვანმონაცვლე ზმნები, რომლებიც ორივე ხმოვნის შემცველ ფუძეებს ქართული ენის განვითარების ერთ რომელიმე ეტაპზე წარმოგვიდგენენ; მაგალითად, თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში: კვნეტს – კვნიტა; ჟღენტს – ჟღინთა; სრესს – სრისა და სხვ. მაგრამ აქვე გვხვდება ამ ტიპის ზმნები, რომლებიც მხოლოდ ერთ-ერთი (ე ან ი) ფუძითაა წარმოდგენილი და თუ მეორე ხმოვნის შემცველი ფუძე ვერ მოვიძიეთ, ძნელდება ამ ფუძის ხმოვანმონაცვლე ზმნათა რიგში ჩარიცხვა.

სათანადო ხმოვანმონაცვლე ფუძის ძიება-გამოვლენისათვის საჭიროა თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის მონაცემების გვერდით განვიხილოთ ქართული დიალექტების მასალაც, რომლის გათვალისწინებით მოხდება სალიტერატურო ქართულში არსებული ე. წ. ნაკლული ფორმების შევსება, ანდა წარმოჩნდება „ახალი“ ისეთი ხმოვანმონაცვლე ფორმები, რომლებიც სალიტერატურო ქართულში საერთოდ არ დადასტურებულა.

ამგვარი მიდგომის შედეგად ჩვენ მიერ გამოვლენილი იქნა ოთხასამედე (ზუსტად კი 398) ხმოვანმონაცვლე ზმნური ფუძე, რომელთა მნიშვნელოვანი ნაწილი დიალექტური ზმნებია.

თანამედროვე ქართულ დიალექტებში დადასტურებული ხმოვანმონაცვლე ზმნები მრავალმხრივ საინტერესოა. უპირველეს ყოვლისა კი იმით, თუ როდიდან გვხვდებიან ეს ფორმები ქართულში, ანუ ვადასტურებთ თუ არა მათ ძველ და საშუალ ქართულში.

ამ თვალსაზრისით ძველი, საშუალი და ახალი ქართული ენის მონაცემების საფუძველზე მოხსენებაში განხილულია, ისეთი ხმოვანმონაცვლე ფუძეები, როგორიცაა: კლეთ / კლით; სრევ / სრივ; სხებ / სხივ; ტყლეჟ / ტყლიჟ; ჩეკ / ჩიკ; ჩხვებ / ჩხვივ; ჭყერ / ჭყირ; ჭყლემპ / ჭყლიმპ და სხვ.

აღნიშნულ ფუძეთა არსებობა ძველ და საშუალ ქართულში მნიშვნელოვანია ორმხრივად. პირველი: ადასტურებენ აღნიშნულ ფუძეებში ხმოვანმონაცვლეობას. მეორე: მკაფიოდ გვიჩვენებენ, რომ ამ ხმოვანმონაცვლე ზმნურ ფორმებს, მიუხედავად იმისა, რომ მათ თანამედროვე ქართულ სალიტერატურო ენაში ვერ ვხვდებით, ხმოვანმონაცვლეობის დიდი ხნის ისტორია აქვთ, რადგან დასტურდებიან ქართული ენის განვითარების სხვადასხვა საფეხურსა და თანამედროვე ქართულ დიალექტებში.

ლიტერატურა:

- ქურდაძე, რ. (2005). ხმოვანმონაცვლე ზმნები თანამედროვე ქართულში, თბილისი.
- ბარამიძე, ლ. (2012). ხმოვანმონაცვლე ზმნები ძველ ქართულში, თბილისი: თსუ გამომცემლობა.

It is common knowledge that Georgian verbs like გრეხს – გრიხა (twists-twisted) form various series and screeves by means of vowel alternation ე – ი (e-i). Hence, they are said to be verbs with vowel alternation (ablaut).

Naturally, in order to define the number of such verbs and make their complete index, it is important to identify stems with vowels ე (e) and ი (i). Certainly, there are verbs with vowel alternation, representing the stems with both vowels at a certain stage of development of the Georgian language, for instance, in the contemporary literary Georgian: კვნეტს – კვნიტა k'vnet's – k'vnit'a "crunches – crunched"; ჟღენტს – ჟღინთა ჯვენტ^(h)s – ჯვინტ^(h)a "saturates, saturated"; სრეხს – სრიხა sress – srisa "crushes – crushed" and so on. However, there are verbs represented by stems containing only one vowel (either ე (e) or ი (i)). Hence, if we are unable to find the stem containing the second vowel, the stem cannot be considered as the one with the vowel alternation.

In order to identify a certain stem with the vowel alternation, dialectal material should be analyzed alongside with the data of the contemporary literary Georgian. The dialectal data will help to fill the so-called deficient forms existing in the literary Georgian or to reveal "new" forms with vowel alternation, not found in the literary language.

Thanks to the above-mentioned approach, we have traced about four hundred (to be more exact, 398) verb stems with vowel alternation, the significant part of which is coming from dialectal verbs.

The verbs with vowel alternation found in current Georgian dialects, are interesting from various viewpoints. First of all, we should find out when they appeared in the Georgian language and whether they existed in Old and Middle Georgian.

With this regard, based on the comparison of Old, Middle and New Georgian data, we give the analyzes of the following verb stems with vowel alternation: კლეტ / კლიტ k'let' / k'lit' "to shut"; სრევ / სრივ srev / sriv "to shoot"; სხეპ / სხიპ sxep' / sxip' "to clean the grains"; ტყლეჟ / ტყლიჟ t'q'leჟ / t'q'liჟ "to hit or press a metallic surface"; ჩეკ / ჩიკ tʃ^(h)ek' / tʃ^(h)ik'

“to hatch eggs”; ჩხვეპ / ჩხვიპ $tʃ^{(h)}xvɛp'$ / $tʃ^{(h)}xvip'$ “to prick”; ჭყერ / ჭყირ $tʃq'er$ / $tʃq'ir$ “to peep”; ჭყლეძ / ჭყლიძ $tʃq'lemp'$ / $tʃq'limp'$ “to squeeze” and the like.

The existence of the above-mentioned stems in Old and Middle Georgian is important from two viewpoints. Firstly, it proves the alternation of vowels in the above-mentioned stems. Secondly, it proves that these stems, although not found in the contemporary literary Georgian, are the stems with long history of vowel alternation, because they are found on different stages of the development of the Georgian language and in the dialects of the contemporary Georgian.

Reference:

- Kurdadze, R. (2005). *Khmovanmonatsvle zmnebi tanamedrove kartulshi*. [Verbs with Vowel Alternation in Modern Georgian, Tbilisi].
- Baramidze, L. (2005). *Khmovanmonatsvle zmnebi dzvel kartulshi*. [Verbs with Vowel Alternation in Old Georgian, Tbilisi. Tbilisi State University Publishing House.

მეცყვედების წრის ზმნები ოთხთავის
ქართულ ვერსიებში
The Verbs of Saying in the Georgian Versions
of the Four Gospels

ლელა ციხელაშვილი
Lela Tsikhelashvili

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტაჲურ მეცნიეხებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: სახარების ქართული ვერსიები,
მეცყვედების წრის ზმნები
Keywords: Georgian versions of the Four Gospels, verbs of saying

სახარების ტექსტისთვის დამახასიათებელია *მეცყველების* წრის (*verba dicendi*) ერთი ან ორი ზმნის პირიანი თუ უპირო ფორმის (აქტიური მიმღეობის) გამოყენება პირდაპირი ნათქვამის წინ. ეს მოვლენა ებრა-იზმს წარმოადგენს, ნიშანდობლივია ძველი აღთქმის წიგნებისთვის (ამ შემთხვევაში *მეცყველების* წრის სამი ფორმაც იყრის თავს), ხოლო სეპტუაგინტის ბერძნულის გავლენით თავს იჩენს ახალ აღთქმაშიც (ბლასი და სხვ., 1961). ამ შემთხვევაში პლეონასტურად გამოიყენება *λέγω* („ვამბობ, ვყვები“) ზმნა აორისტში ან ამავე ზმნის ანმყო დროის აქტიური მიმღეობა *λέγων*, რომლებიც ისევე, როგორც სეპტუაგინტაში, მოსდევენ სამეტყველო აქტის ამსახველ ძირითად ზმნებს: *ἀποκρίνομαι* „ვუპასუხებ, მივუგებ“; *κράζω* „ვყვირი, ვლაღადებ“; *ἐπερωτάω* „ვეკითხები“; *λαλέω* „ვლაპარაკობ“ და სხვ.

ბერძნულში *მეცყველების* წრის აღნიშნული ფორმებიდან შეიძლება: ა) ერთი პირიანი ზმნა იყოს, მეორე – მიმღეობა (*ἀπεκρίνατο λέγων*] *μισηγο ყოვეλთა და ეცყოდა*: [ლ. 3:16 CODERPsBTLFmGmHSci]; ბ) ორივე პირიანი ზმნით იყოს გადმოცემული (*καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν καὶ εἶπαν*] *Κιითხეს მას და ჰჩქუეს*: [ი. 1:25 CA⁴ODERPsBTLAFmGihv SclwtHlK...]; გ) ორივე წარმოადგენდეს მიმღეობას (*κράζοντες καὶ λέγοντες...*] *ლაღადებდეს და იცყოდეს*: [მ. 9:27 CDERPFGHlK...]. თუ სეპტუაგინტის ძველ ქართულ თარგმანში (დაცულია ოშკისა (978-979 წწ.) და იერუსალიმის (XI ს.) ბიბლიების ნუსხებში) *λέγων* მიმღეობა პირიანი ზმნით გადმოდის, თარგმანის ულტრაელინოფილური/გელათური სტილით შესრულებულ გელათის კატენებიან ბიბლიაში (XII-XIII სს.), როგორც ზუსტ, ადეკვატურ თარგმანში, ეს უკანასკნელი სასუბიექტო მიმღეობითვე არის თარგმნილი (ციხელაშვილი, 2022). ოთხთავის როგორც წინაათონური პერიოდის, ისე გიორგი მთაწმიდლისეული რედაქციების ქართულ ხელნაწერებში კი *მეცყველების* წრის ორივე ფორმა ზმნის პირიანი ფორმითაა გადმოტანილი. ქართულში ამ ჯგუფის მიმღეობების ზმნის პირიანი ფორმებით თარგმნა იმითაა განპირობებული, რომ გიორგი მთაწმიდლისეული რედაქციის შემდეგ (ე.წ. ქართული ვულგატა, XI საუკუნის შუა წლები) სახარება-ოთხთავის ახალი რედაქცია არ შექმნილა. ელინოფილურ პერიოდში ოთხთავის ტექსტის შემდგომი გადამუშავება ოდენ ეგზეგეტიკურ თხზულებებში გვხვდება და იგი მიზნად არ ისახავდა სახარების ახალი რედაქციის შექმნას. მიუხედავად ამისა, ინტერესმოკლებული არაა თეოფილაქტე ბულგარელის მიერ დაწერილი იოანესა და ლუკას სახარებების განმარტებების ულტრაელინოფილური სტილით შესრულებული ქართული თარგმანების კიმენის (სახარების ტექსტის) ენაზე დაკვირვება. როგორც მოსალოდნელი იყო, ბერძნული დედნის პლეონასტურად გამოყენებული *λέγων* მიმღეობა, ისევე როგორც სხვა მიმღეობები, ქარ-

თულ თარგმანებში მიმღეობები თვითგადმოტანილი (თუმცა არა ყოველთვის), მაშინ როდესაც ოთხთავის სხვა რედაქციებში შესაბამის ადგილას პირიანი ზმნაა: *Kaί ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ] მიუგო ანგელოზმან მან და ჰიქუა [ლ. 1:19 CRPMFmGScltHIK...]. მან]-CF, შდრ.: და მიმგებელმან ანგელოზმან ჰიქუა მას; *κέκραγεν λέγων] ლაღაღ-ყო და თქუა: [ი. 1:15 CA⁴ODERPsBTLAFmGHlK...]. ლაღაღ-ყო CFHIK, შდრ.: ლაღაღებდა, მეტყუედი...**

ბიბლიის ბერძნულის გავლენით, იგივე ენობრივი მოვლენა დასტურდება როგორც ბერძნულ სასულიერო მწერლობასა და მის ქართულ თარგმანებში (*ბ- წმიდამან ქრისტინა ლაღაღ-ყო და თქუა მამისა მიმახთ და თქუა: [ქრისტ. 52:10-12]*), ისე იშვიათად ორიგინალურ ქართულ ჰაგიოგრაფიაშიც (და *უთხია სპახსმან მან ფახუდაღ და ჰიქუა: [შუშ. 14:20-21], მიუგეს და ჰიქუეს მშობელთა მათთა: [კოლ. 185:3]*).

ლიტერატურა:

აბულაძე, ი. რედ. (1964). ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I. თბილისი: „მეცნიერება“.

ბლასი, ფ., დებრუნერი, ა. – Blass, F., Debrunner, A. (1961). *A Greek Grammar of the New Testament and Other Early Christian Literature*. Cambridge. Chicago, Illinois: The Cambridge University Press. The University of Chicago Press.

იმნაიშვილი, ი. (1979). ქართული ოთხთავის ორი ბოლო რედაქცია. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

სარჯველაძე, ს. (2010). თეოფილაქტე ბულგარელი, თარგმანებად ლუკას სახარებისად. თბილისი: „ნეკერი“.

შანიძე, ა. (1945). ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია სამი შატბერდული ხელნაწერის მიხედვით (897, 936 და 973 წწ.). თბილისი: საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის გამომცემლობა.

ციხელაშვილი, ლ. (2022). *მეტყველების წრის ზმნის პირიანი და უპირო ფორმების (მიმღეობების) გადმოტანა ბიბლიის ქართულ ვერსიებში (მცირე წინასწარმეტყველთა წიგნების მიხედვით)*. ლოგოსი, 8. თბილისი: „ლოგოსი“.

ცქიტიშვილი, თ. (2010). თეოფილაქტე ბულგარელი, განმარტება იოანეს სახარებისა, I. თბილისი: „ნეკერი“.

ქართული ოთხთავის აკადემიური ტექსტის (ლუკა, იოანე) ელექტრონული ვერსია <http://ogg.tsu.ge/>

The texts of the Gospels are characterized by the usage of one or two verbs and verbals (participles) of saying (*verba dicendi*) before the direct speech. This phenomenon is a Hebraism, peculiar of the Books of the Old Testament (in this case, we even find three forms of saying). Under the influ-

ence of Septuagint Greek, this phenomenon is also found in the New Testament (Blass et al., 1961). In such cases, the pleonastically used second form is the verb λέγω (“to say”) in the aorist or participle λέγων (present, active, nominative), which follow certain verbs of saying (as in the Septuagint): ἀποκρίνομαι “to answer”, κράζω “to cry out”, ἐπερωτάω “to ask”, λαλέω “to speak” a.o.

Out of the above-mentioned Greek verbs of saying: a) One can be a finite verb, and the other – a participle (ἀπεκρίνατο λέγων] *miugo q`ovelta da eq`oda* [Lk. 3:16 CODERPsBTLF mGMhSci] “answered, saying”; b) Both forms can be finite (καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν καὶ εἶπαν] *hritxes mas da hrques* [Jn. 1:25 CA^dODERPsBTLAFmGihvSclwtHIK...] “asked him, and said”; c) Both forms can be participles (κράζοντες καὶ λέγοντες...] *γagadebdes da itq`odes* [Matt. 9:27 CDERPFGHIK...] “crying out, and saying”. In the old Georgian translation of the Septuagint (preserved in the Bibles of Oshki (978-979) and Jerusalem (11th c.)) λέγων participle is given in the form of a finite verb, which is more natural for Georgian. In the Gelati Catena Bible (12th-13th cc.), where there is a precise, word for word translation, λέγων is translated by a participle (Tsikhelashvili, 2022). However, in the Georgian manuscripts of versions of the Holy Gospels of both the Pre-Athonite period and those of George the Hagiorite, both forms of saying are represented by finite forms of the verbs. Rendering of participles of this group by means of finite verbs is due to the fact that since the version/edition of George the Hagiorite (the so-called Georgian Vulgate, the middle of the 11th century), there have not been any new versions of the Gospels. Further elaboration of the text of the Gospels in the Hellenophile period is found only in exegetic works and is not aimed at the creation of new versions of the Gospels. Yet, it is interesting to observe the language of the Kimen (the text of the Gospels) of the ultra-Hellenophile style Georgian translation of the explanations by Theophylact of Bulgaria regarding the Holy Gospels according to St.Luke and St.John. As it was expected, the participle λέγων, used pleonastically in the Greek original text, like other participles, are rendered in the text by means of participles (albeit not always), whereas the old versions of the Gospels use finite verbs in the same places: Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ] *miugo angelozman man da hrqua* [Lk. 1:19 CRPMFmGScltHIK...]. man]-CF. cf. *da mimgebelman angelozman hrqua* “angel answering said”; κέκραγεν λέγων] *γagad-q`o da tqua*: [Jn. 1:15 CA^dODERPsBTLAFmGHIK...]. *γagat-q`o* CFHIK. cf. *γagadebda, meq`veli* “cried, saying”.

Under the influence of the Biblical Greek, one and the same language phenomenon is found in Greek christian literature and its Georgian translations, as well as in the original Georgian hagiography (*da utxra sp`arsman man pa-*

rulad da hrqva: [St.ShuSh. 14:20-21] “and the Persian told him secretly and said”; *miuges da hrques mšobelta matta*: [Kol. 185:3] “their parents answered them and said”.

References

- Abuladze, I. (Ed.). (1964). *Dzveli kartuli agiograpiuli literaturis dzeglebi*. [The Texts of the Old Georgian Hagiographic Literature]. I. Tbilisi: “Metsniereba”.
- ბლასი, ფ., დებრუნერი, ა. – Blass, F., Debrunner, A. (1961). *A Greek Grammar of the New Testament and Other Early Christian Literature*. Cambridge. Chicago, Illinois: The Cambridge University Press. The University of Chicago Press.
- Imnaishvili, I. (1979). *Kartuli otkhtavis ori bolo redačia*. [The Two Latest Georgian Versions of the Four Gospels]. Tbilisi: Tbilisi University Press.
- Sarjveladze, S. (2010). *Teopilaqte bulgareli. targmanebaj Lukas sakharebisaj*. [Theophylact of Bulgaria. The Explanation of the Holy Gospel According to St.Luke]. Tbilisi: “Nekeri”.
- Shanidze, A. (1945). *Kartuli otkhtavis ori dzveli redaqtisia sami shatberduli khelnatseris mikhedvit (897, 936, 973)*. [The Two Ancient Georgian Versions of the Four Gospels Based on Three Shatberdi Manuscripts (897, 936, 973)]. Tbilisi: Press of the Georgian SSR Academy of Science.
- Tsikhelashvili, L. (2022). *Metqvelebis tsris zmnis piriani da upiro porme bis (mimgheobebis) gadmotana bibliis qartul versiebshi (mtsire tsinastsarmetqvelta tsigne bis mikhedvit)*. [Rendition of the Verbs and Verbals (Participles) of Saying in the Georgian Versions of the Bible (According to the Books of the Minor Prophets)]. Logosi, 8. Tbilisi: “Logosi”.
- Tskitishvili, T. (2010). *Teopilaqte bulgareli. Ganmarteba Ioanes sakharebisa*. [Theophylact of Bulgaria. The Explanation of the Holy Gospel According to St.John]. I. Tbilisi: “Nekeri”.
- The electronic version of the academic text of the Georgian Gospels (Luke, John): <http://ogg.tsu.ge/>

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა